

सगनभाऊ कृत

र. न. १२२४

आश्रय व पोवाडे

१२२४

म. ग्र. स. ठाणें

वेपथु *व्याख्या*
सं. नं. २०२०.

- १ -

REFBK-0002841

REFBK-0002841

सं. १

चिन्मजी सिताराम जाहागिरदार
गोपाळ गोविंद अधिकारी

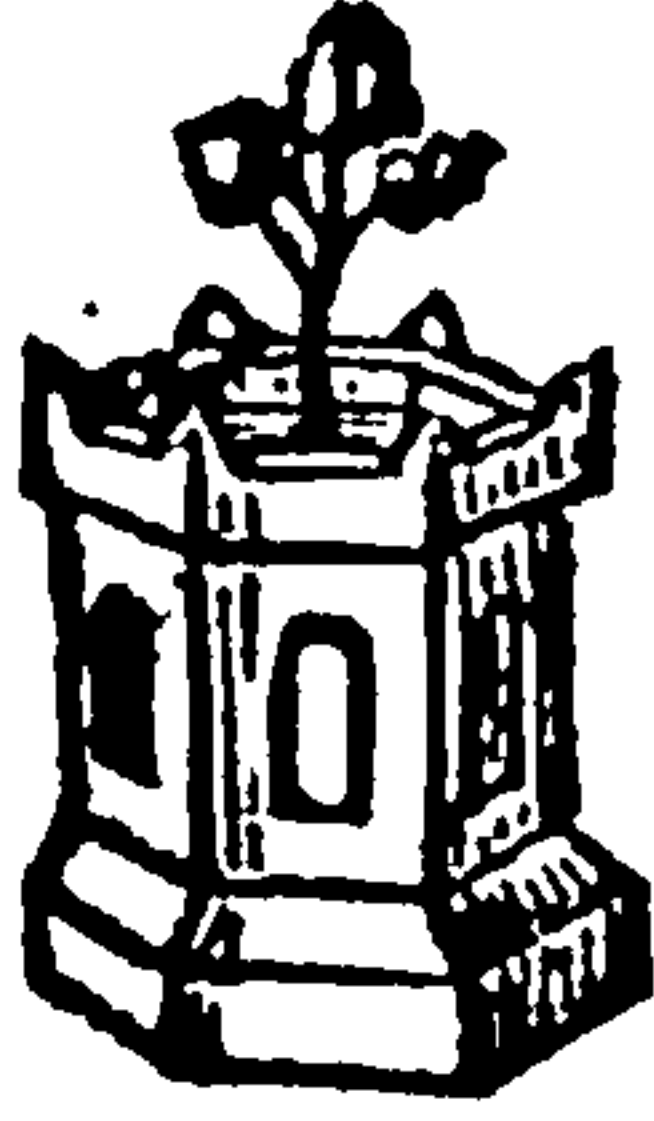
संस्कृत एव
मम

इ. नं. १६३
मम

मुद्रक,

लक्ष्मण भाऊराव कोकटे यांनी ' हनुमान '

प्रेस, सदाशिव पेठ घ. नं ३ पुणे येथे छापिले

प्रकाशक,

सारस्वत प्रसारक मंडळी करिना गो. गो. अधिकारी

वांनी ७७० सदाशिव पेठ पुणे येथे प्रसिद्ध केले

चार शब्द

आधुनिक कवींची कविता प्रकाशांत आणिल्याचें श्रेय गेल्या वीस पंचवीस वर्षांकडेसच असून जुने पवाडे व लावणी यांचें वाङ्मय याच्य काळांत प्रकाशित झालें, ही मोठी समाधानाची व अभिमानाची गोष्ट होय. नांव घेण्यासारखे बहुतेक शाहीर आतां छापून हातावेगळे झाले असून नजरेआड असलेला सगनभाऊचा काव्यसंग्रह आज प्रसिद्ध होत आहे.

पराक्रमाच्या क्षेत्रांत जी कामगिरी पवाड्यांनीं केली तीच कामगिरी लावण्यांनीं तेव्हांच्या वीरांची हौस भागविण्यांत केली—हाच लावण्यांचा विशेष. मराठ्यांच्या ऐन उमेदीच्या काळांत रग आणि रंगेलपणाला रसवंतीची जोड मिळाल्याबरोबर लावणी निर्माण झाली. आणि तिचें कोडकौतुक तेव्हां यथायोग्य झालेंही. बारीक व भेदकदृष्टि नेहमी जागृत ठेवणाऱ्या या शाहिरांनीं त्या वेळेस शोभणारी अशीच लौकिक कवनें गाइलीं. नित्यांतील चित्रे हुबेहूब वठविण्याचें त्यांचें शिल्प आणि उठावदार रंगांचा योग्य उपयोग करण्याची त्यांची हातोटी आजही वाखाणण्यासारखी वाटते, याचें कारण त्या चित्रांत त्यांनीं सहज ओतलेला जिवंतपणा हेंच होय.

आजचा काल सरदारी—शिलेदारीचा नाही. पण दूरवर पसरलेल्या धुक्यांत अजूनही दिसत असलेलीं अस्पष्ट गतवैभवे न्याहाळावी व मनांत तें जुनें वैभव जागें करावें व गावें—असा आहे. मराठमोळ्या विचारांचें वळण शाबून, वैशिष्ट्य कायम आणि भविष्य काळाविषयी प्रबळ आशा व आस्था—असा हा काळ आहे.

म्हणूनच या चालत्या काळास पोषक असलेली अशी जुनी शाहिरांची

रसवंती आवडीने वाचली जाते. बाहेर असा समय आहे कीं, हे वाड्-मय प्रतिष्ठित लोक वाचीत नसावेत; पण तसें नाहीं. भराठी हृदयाची घडण वरून ताठर पण आंतून अत्यंत कोमल व भावनाप्रधान अशी आहे. वरील लोकभ्रमाचें कारण वाड्मयांत वावरणाऱ्या स्तरफटर व्यक्तींचें उसनें तेज पडत नाहीं आणि अशा शिष्टांकडून प्रसंगविशेषीं शाहिरी वाड्मयावर होणारा हल्ला हेंच होय. शाहिरी व लावणी वाड्मयास जवळ करण्यास राष्ट्रांत जो एक ताठरपणा लागतो तो अजून नाहींसा झाला नाहीं व यदाकदाचित् नाहींसा व्हावयास लागला तरी हें शाहिरी वाड्मय तो ताठरपणा जिवंत ठेवण्याकरितां शिकरतीचा प्रयत्न करील—अशी ह्या वाड्मयाची योग्यता आहे. याची प्रत्यक्ष जाणीव जुन्या पिढींत अजून कायम असून नवी पिढी तीच परंपरा वाढत्या प्रमाणांत फैलावीत असल्याची साक्ष आधुनिक काव्यवाचकांस द्यावयास नको. याचकरितां आम्ही या जुन्या वाड्मयाचा पुरस्कार पूज्य—बुद्धीनें करीत आहोंत. याचा अर्थ असा नाहीं कीं; या जुन्या शाहिरी वाड्मयांतील प्रत्येक गीतास आम्ही उचलून धरितों. जुन्या व नव्या अनिष्ट आणि घातुक चालीरीतींकडे ज्या कडव्या दृष्टीनें महाराष्ट्र बघत आहे त्याच दृष्टीनें या वाड्मयांतील अश्लील भागाकडे आम्हीही पाहातों.

प्रस्तुत पुस्तकाचा कर्ता सगन, हा मूळचा जेजुरीचा. पण याचा वराच मोठा काल पुण्यांत गेला. याची विश्वसनीय माहिती तितकी उपलब्ध नाहीं. या शाहिरानें शेवटल्या बाजीरावाची कारकीर्द प्रत्यक्ष नजरेनें पाहिली आहे. हा स्वतः निष्णात असा शिकलगार होता. तरवारीच्या धारेला पाणी देणाऱ्या सगनभाऊचें तुणतुण्याच्या तारेवरील प्रभुत्व तितकेंच वाखाणण्यासारखें होतें खास. त्या वेळच्या रसिक—समाजांत सगनाचें तेज चांगलेंच चमकत असलें पाहिजे. कारण, त्यावेळीं नांवाजलेल्या प्रतिभासंपन्न होनाजी—बाळा बदल.

‘ होन्या गवळ्याचा झाला चुना ’—म्हणणारा हा घमेंडखोर शाहीर विल्यातच असला पाहिजे, एरवीं असे उन्मत्त व गुर्मीचे शब्द ह्यानें वापरले नसते, व रसिक समाजानें ते वापरूंही दिले नसते. शृंगारिक आवण्या लिहिण्यांत याचा हातखंडा आहे. स्वतंत्र विचार व मनोहर कल्पना यांची सांगड याच्या कवनांत जागोजागीं विपुल आढळते. अनेक प्रसंगीं याच्या अश्लीलपणाबद्दल मात्र तिटकाराच येतो. पण हा अवगुण त्या काळीं फारच बोकाळलेला होता. व या दोषापासून बराचसा प्रतिष्ठित समाजही वगळला गेला नाहीं असें तत्कालीन इतिहासावरून सिद्ध होतें. या अश्लील गीतांचा वचपा सगनानें.

‘ भाऊ नाना तलवार धरून गेले गिलच्यावर चढाई करून ’ या एकाच थरावरून सोडणाऱ्या पवाड्यानें सव्याज भरून काढिला. या-शिवाय याचे इतर दोन पवाडे प्रसिद्धच असून त्यांतही त्याची प्रतिभा उठून दिसते. हा जातीचा मुसलमान-पण यानें अनेक प्रसंगीं आमच्या देवदेवतांचे दाखले मार्मिकपणानें दिले आहेत. याबद्दल त्याचें कौतुक केलेच पाहिजे. स्वतःची भाषा भिन्न असूनही मराठी भाषेवर माय-भाषेपेक्षांही कांकणभर अधिक प्रेम केले हें पाहून मराठी भाषेचे निस्सीम भक्त सगनाबद्दल कृतज्ञता दाखविल्यावांचून केव्हांही राहणार नाहींत. याच्या कवनांतील सुंदर स्थलांचा नामनिर्देश करूं गेल्यास चोहोकडेच वोटें ठेवावीं लागतील. तेव्हां न ठेविल्यानेंच हें कार्य अधिक करितां येण्यासारखें आहे.

असो, प्रस्तुत सगन-भाऊच्या कवितेस इतर प्रतिभासंपन्न शाहिरी वाङ्मयाप्रमाणें मराठी रसिकवर्ग आपलेपणानें जवळ करील अशी आशा प्रदर्शित करून रसिकांची आम्ही कांहींकाळ पुन्हां रजा घेतों.

६८३ सदाशिव पेठ,

शातिकुंज पुणे.

१९ आगष्ट १९२४.

}

दिनकर गंगाधर केळकर

अनुक्रमणिका.

नांव.				पान
चार शब्द	१
'अनुक्रमणिका	४
लावणी पहिली	१
,, दुसरी	५
,, तिसरी	७
,, चवथी	९
,, पांचवी	१०
,, सहावी	१२
६ ,, सातवी	१४
,, आठवी	१५
,, नववी	१६
आह्मि न बोलु	१७
चाल तुझी मराठी मोळ्याची	१८
जीव प्याला वारा	२०
चंद्राचे चांदणे	२२
कबुलीजबाब	२४
माझ्या हरा	२५
कस्तुरीचा सुगंध	२६
निवाडा	२९
चांदण्यांतील विरह	३१
मुशाफर	३२

नाव			पान
पिवळी सुंदरा ...	—	...	३४
शकुनवंतीची याचना ...	—	...	३५
न्हाताना— ...	—	...	३७
राव सिदगांवकरा ...	—	...	३८
काय म्हुन घातलीस आण	—	...	३९
येऊं द्या माझी कांहीं करुणा	—	...	४०
नार चंचल मनि घाबरी	—	...	४१
राग अण्णे त्याचे सांत्वन	—	...	४३
मय तो जोगी होउंगी	—	...	४५
जळ्या भागला कार्य हो वहेनी	—	...	४६
उचलुन कडेवर कां ध्याना	—	...	४८
भेट करवा प्राणपतीची	—	...	४९
नांव तुझे जयना ...	—	...	५०
त्याचे न माझे सैवर झाले	—	...	५१
नवीन आलीस पहाण्यांत	—	...	५३
मी वचनीं विकली जाईन तुमच्या करी	—	...	५४
बाहार खुदा विसर गये	—	...	५५
गोरे गाल मजा पहाल	—	...	५६
झाला हो वनवास ...	—	...	५७
पराक्रमासारखी प्रीत करा	—	...	५९
आले माहरचे पत्र ...	—	...	६२
बोलणें मंजुळ मैनाचे ...	—	...	६३
सखा रुसला जाते घरीं	—	...	६४
जलभरके प्यारी उठे ...	—	...	६६

नांव			पान
मी तर कळी कीं जाईची	६८
उत्तरचा रहिवाशी	६९
जाळावाचुनि कड येईना	७१
विनंती अर्ज	७२
मनांत हसले ग. बाई हसले	७४
नावडतिची साखर आळणी	७५
कशि जाउ सखे यात्रेला	७७
तुझ्या आंगीं इष्काऱ्या कळा	७९
नवी होती की जुनी होती	८१
ये मनमोहना	८३
माझी ओटी भरा ग	८४
सुख आठवीन पतिचे...	८५
किनें घुंगर वजाया	८७
पानपतचा पोवाडा	८८
खडकीचा पोवाडा	९८
प्रतापसिंहमहाराजांवरील पोवाडा	१००

सगनभाऊच्या लावण्या

लावणी पहिली

(राग पुरवी)

२८७९

चालः—कधि येशील भेटशील प्रित तपशील सांगशील तरी—

होनाजी बाळ.

प्राणसख्या प्रियकरा करा शेवट पुरता मनीं धरून
बाळपर्णीचा मित्र तुझ्या सद्गुणास जाईन मरून ॥ धृ० ॥
रूपस्वरूप साजिरा जसा अमृतकर तारांगणा
झळकतात नव लक्ष अधिक शोभतिल ते किरणा
पूर्ण कळा सोळा भरता भर किती नक्षत्र जसा
ये भरते सागरा चतुर भेटले धांवे त्याग ना
॥ च.ल ॥ तुझ्या प्रीतिची आवडी म्हुन पडले झडी
नको प्राणसख्या विसरूं मजला पळघडी
ने उतरून पहिले थडी लागले चडी
पाहून खोल सागर घातली उडी
धर हाति फुलाची झडी म्हुन नार ओढी
तूं प्राणहंस मीं कांचन काया कुडी
तूं कल्पवृक्ष मीं छाया तुज तळघटीं
जोडिली प्रीत मुणीजना शेवटीं
मीं मुलतानी कमान कसुन कसवटी
मीं एक बंगाली मैना अशी
नामनगरच्या राया मीं भुलले तुशी
पांची प्राणापासुन जिव खुसी

बोला गुजगोष्ठी हरुषे मसी
कवळी नवती माझी लुसलुशी
तारुण्य निमोनी आली रसी

भर नवतीचा बाहार रुताचा पाहा नेत्र भरून
नानापरिची पुष्प सुकती सुवास येइना फिरन

१

प्रितं चालूं द्या सदा कदामधे अंतर पाडूं नको
जिव करित खुरवान तुझे मन राया काडूं नको
हार्ति धरल्याचीं लाज आज मज हातचे सोडूं नको
जन करिती कावळा पराचा भरम फोडूं नको

॥ चाल ॥ या इथल्या रांडा मुढा लावतील चढा
गुणी समुण वघुन दोघांत पाडतिल तडा
मी नागिण घालिन झडा तूं एक केवडा
पाहुन सदगुणी जीवीं चिखलीं रुतला खडा
मी वावडी तूं एक सडा नको मारु आढा
झडूं दे इष्कि नौवद् वाजिव चौघडा
मी देहे काटे तूं जिवलग माझा हुडा
जाई जुई चमेली तूं गेंद भरला पुडा
तुसाठीं सतीचे वाण जिवाचा धडा
गुणी रे मानसा समुण नीर्मळा
माझ्या ममतेचा असुं द्या लळा
येऊं दे चित्तापासुन कनवळा
नाहीं तर दे झरका कापा गळा
कवळून जीवलगा मी पडते गळा
पुरता ममतेचा असुं द्या अळा
मी आपुले सीरकमळ कापुन उभी हस्तकीं धरून
भरुन प्राण पारडे तुला मी अर्पण करिते तरून.

२

मज कमळणीवर पहिल्यापासुन इच्छा तुझी मधुकरा
या गोष्ठीची याद असुं द्या पुर्ता शेंवट करा

पतंग ज्योतीवर झडा घाली मनिं नाहिं त्याच्या खरखर
म्हुन तरी डामाडौल करूं नये आपला प्राणप्रियकरा

॥ चाल ॥ चळ सुटला माझ्या मना मला राहवेना
घडोघडीं धांवत येते तुझ्या दर्शना
माझ्या निधना धना नको धरू कुन्हां
इष्कामधे लंपट भुलले चांगुलपेणा
नाहीं भुलले तुमच्या धना मी वाहते आणा
प्रीतिची मजला जाहली तुझी झडपणा

मज आवळ कवळ कवटालुन नको घेउं जना
प्रियकरा सख्या मम नेत्रींच्या अंजना
गुणी प्राणविसाव्या जिवलग मनरंजना

भाझा जीव प्राण लागला झुरणी
तुमच्या वॉजळिनें पांते पाणी
क्षण एक पाहताना होय सुराणी
माझे सीरीं छत्र मी तुमची राणी
आज्ञांकित आहे मी तुमचे मनीं
सख्या रे मी झुरते मोरावाणी

मज जीवनीं मासोळी उल्हाळ घेती प्रीती करून
मी घातक तुम्ही मेघ लक्षवर बिंदु सोडा वरून

नीत करिता यायास मला म्हणता एकांती चला
मनीं विकल्प विट नाही आजवर चालत आला सला.
एकांती गुजगोष्टी करि कवटालून धरिता मला
म्हुन काय कुरवंडी करून मी घेते आलावला

॥ चाल ॥ रंगमहाली शेजेवरी नानापरी
आनंद भोग विलास हर्ष अंतरीं
चुवा चंदन कस्तुरी हो मैलागिरी
अत्तर गुलाब रमतो सुवास सागरीं
केकती मालती कर्पूरी पाहा हरोहरी

दवणा मरवा महिकती मंचकावरी
 पिवळी कवळी नागवेल नट नागरी
 वेळा लवंगा नित चिकण चौफुले भरी
 अशी सजुन उभी शेवेत कळा कुसरी
 सगनभाऊ म्हणे अशा सुजाती
 इष्की इष्कामधे मरून रहाती
 महादेव कविराज पुण्यामधे राहती
 त्याचे छंद ऐकुन गुणीजन गाती
 बदलुन अंतरीमग उलटे वाहती
 तोडीमधे छानपछान करती

आभंग बदलतील कवि सोदे पाहाती ऐसे आंथरूण
 भेसळ उणी वीर्याचा म्हणती मग राहती चुरमरुन.

लावणी दुसरी

(राग लीलांबरी)

चालः--सहज मनामधि आले साजणी कवि स्वामिचा ॥

होनाजी बाल

अर्ज विनंती ऐका लोभ हा सालू सासऱ्याला जाते
 सख्या मला मूळ आले नाहि तरी एकमास आणखी रहाते
 मुळारंभीची कथा सांगते ऐकुनि घ्यावी गुणवंता
 सहज आले यात्रेस गांठ अवाचित पडली लाक्षिकांता
 नेत्र भरून न्याहाळिले तुम्हांला आनंदले चंद्र पाहता
 त्या संगे प्रीत घडो असा कधी पावशिल पंढरीनाथा ?
 नाभीकमळापसुन इच्छिले जेव्हां तुम्हि मजकडे पाहतां
 खुशि झालो एकमेकावरती गांठ कशि पडेल एकांता ?
 मरयादा सोडुन विचारिले नगरामधे तुमच्या राहते
 प्रीतीची लक्षणे जाणता प्रीत करशि वाटते ॥ १ ॥
 आज्ञा वंदुनी आले प्रियकरा चालत अनवाणी पाई
 फोड आले तळपायाला सुखलक्ष आहे तुमचा ठाई
 दिपवेळी दिपसमयीं शहरामधे उतरले गुणग्राही
 वरतमान लिहुन पाठविले सांगा सख्याला लवलाही
 ऐकतांच राजश्री उठले आनंद हृदयीं न माई
 दृष्टभेट होता आधिच फुरफुरली डावी बाही.
 पहिले दिवशीं रात्रौ समयीं एकांत निर्भाड जेथे
 प्रसन्नता मर्जि उभयता इष्की सागरा आले भरते ॥ २ ॥
 इतके असुन साजणीं युक्त पुढली सांग कशी
 प्रीतिचे उत्तर कांहीं सुचेना वेधले या शरिराशी
 ऐकुन घ्यावे राजपुत्रा मिध बोलते आपणाशी
 वचन उगवले तुमचि कल्पना पुढे कशाची गुणराशी
 हर प्रयत्ने पडेल प्रियकरा रंग माहाली सुख सेजेशी

भिडा कोणाचे हातचा घ्यावा दुर केले घरले स्त्रियेसी
 तुं लग्नाचा जोडा जैसा निर्मळ गंगाजळ वाहते
 आम्हासारख्या उदंड मिळतिल भवताले खाते गोते ॥ ३ ॥
 गौरविले स्वामीला घेतला निरोप विषय आंवरेना
 प्राक्पनेहा मधे अंतर नाही साक्ष पंढरीराणा
 तुमचा शहरामधे नांदतो परदेसि नाही सजणा
 जेव्हां जिवाला वाटेल तुमचा आतां पाहिजे मुणगाहिना
 तेव्हा स्वार अश्वावर होऊन दरकुच गेले निजभुवना
 बोलवित चालले राज बनसीच्या तुर मोती दाणा
 ज्याच्या आंगीं इष्क विवला तो समजेल वर्म पुते
 संगन भाऊ म्हणे इतर पुरुष रसभोगी सूत्र ज्ञाते. ४

लावणी तिसरी

(राग संकीर्ण)

चालः—सुरतपाक देखणा पुरुष ऐसा ॥ अमृतकर वाया,

होनाजी बाळ

नवे पाखसं जा गवरुहि लवा । रंग हवा आणवा लाहान छिलवा
॥ धृ० ॥ हिरेखाण दिनमान तेज भाळी ॥ कटि कसुनिया चंद्र-
कळा काळी ॥ गोरा रंग खुषरंग ओठ पोवळी ॥ गेंद बुंद सुगंध
कळी पिवळी ॥ चमकनोक नेत्राची आग जाळी ॥ विष पसरले
भिन्नले जिह्वाळी ॥ चाल ॥ पाहुनि चित्त मन हे गार प्रियकरणी ॥
तुं भला मारला वार प्रियकरणी ॥ पडदा अंतरिचा पार प्रिय-
करणी ॥ जणुं बाड चीरिचा वार प्रियकरणी ॥ झालो होतो ठार
दिला कलवा ॥ १ ॥

नागिण जहरी डंकीली वर्मी । विषय उष्णता चढली आंगीं
गर्मी ॥ मुहूत केव्हां लागल भर्माभर्मी । टणकला जीव जाहला
लइ शरमी ॥ भाग्यवंत कंठा वरते सुरमी । जशि सुगंधिक दव-
ण्याची तुरमी ॥ चाल ॥ रंगिती बत्तीशी लाल प्रियकरणी । तर-
तरीत गोरे गाल प्रियकरणी ॥ चाले मस्त गजाची चाल प्रिय-
करणी । थरकावी नथनीचा लाल प्रियकरणी ॥ इचा पारि दौलत
सारी डूलवा ॥ २ ॥

रंग गुले नार वय द्वादश वरुषा । उरी उसासले गेंद लाहान
गरसा ॥ नयन तडाके छातिमध्ये तिरसा । धिले गिरावुन सोप-
टले फरसा ॥ आग भडकली धमकी परपुरुषा । लावुनि गेल्या
अपसामध्ये चुरसा ॥ चाल ॥ आज घेउ पाहाती प्राण शरतीने ।
ही हिंडवील रानोराम युक्तिने ॥ घालुन गळ्याची आण अगतीने ।
जा भिडून छबिल्या जान जगतिने ॥ लालुच द्रव्याची दावुन
भुलवा ॥ ३ ॥

(८)

शब्द गुणिचे मिठडे ऐकता । मान्य वचन हें आज एक मक्ता ।
लाच कशाला भरता खंड मक्ता । मुठि भरून पैसा मनमुक्ता ॥
चमकुन पठीया दे झोंक झुकता । बाहार लुटूं दे जाईचा तक्ता ॥
चाल ॥ घ्या उत्तर आपले स्वस्त राहावे तुम्ही । वरकांती करता
कष्ट रावहो तुम्ही ॥ विसराळ घराची गोष्ट राव तुम्ही । तृप्त
व्हा जे उन मिष्टराव तुम्ही ॥ प्रिय उभयता ताजव्यात तोलवा ।
सगन भाऊ म्हणे चौपाळा हालना ॥ रंग हवा आणवा । लाहान
छीलवा ॥ ४ ॥

(९)

लावणी चवथी

(राग शाम.)

चालः--लावण्य गुणाची खाण पति मज दावा गे बाई.

होनाजीवाळ

ऋतु चौथा गे बाई ॥ तारुण्य रुपाशी काय करूं ॥ धृ० ॥ मज
भुलविलेल्या भ्रमरानें ॥ होती जिवाची लाही गेल्या ठायीं ॥ १ ॥
परि मी चाहातें चातक पक्षा ॥ यामधें संशय नाहीं साक्ष विठार्ई
॥ २ ॥ येउन बसतो मज शेजारी ॥ नाहीं बोलत देसाई मला त्या
ठायीं ॥ ३ ॥ येउन पलंगी राजस रूपडे ॥ रंग विलास त्या ठायीं
रामजी गायीं ॥ ४ ॥

लावणी पांचवी

(रांग भैरवी)

और नये तुम प्रित ॥ लगालो हमें सताना

होनाजी.

असीं किंरै प्रित वाढल किर्त जनांत न होय हासी ॥

सख्यां रे अपुली पत अपुल्या पशी ॥ धृ० ॥

माय बापाचा लौकिक राहिल असे कांहीं साधन करा ।

पुढील धूर्त वाजरी कांहीं धरा ॥

पर नारीशी भाषण करिता विचार नाही वरा ॥

आधिच आहे तुमची छबेली तन्हा ॥

स्वरूप तुझे चांगले फिरू लागतिल तेव्हां गरगरा ॥

झोबतिल बळं तुमचा पदरा ॥

आबरूस बट्टा होइल थट्टा पडशिल दांत घसीं ॥ १ ॥

भाउशंद सोईरे गणगोतांत असावा ठसा ॥

उगवला सूर्य गगनीं जसा ॥

दुपारची सावली नाही धन दौलतिचा भरवसा ॥

काळ कंठावा चालेल तसां ॥

आली दुनियां उफराटी फार तुम्ही सावधगीरिनें असा ॥

चांगला ठिकाण पाहुन बसा ॥

ह्या रांडा घरघाल्या सख्या तूं पडशी दांत घशी ॥ २ ॥

मोत्यासारखे तेज आपली आबरू दवडू नका ॥

भरम चौघामधीं फोडू नका ॥

वाणी उदमी सावकार दुकानदारी तुम्ही मोडू नका ॥

कुणाचे कर्ज तुम्हि काढूं नका ॥

श्रीमंताचे दरवारीं येणें जाणें सोडूं नका ॥

जोडला आश्रय तोडूं नका ॥

सत्य बोलावें वचन लागु नये खोल्याचे संगतीशी ॥ ३ ॥

पत गेल्यावर लक्षाधिश सावकार असला जरी ॥

कोणा इत वार याचा घरीं ॥

ऐसे समजून चित्तीं उमजून शोध करा अंतरीं ॥

पुढला विचार पहावा तरी ॥

बाळा राघु म्हणे खरें त्वां सांगितले सुंदरी ॥

गोष्ट ही ठसली हृदयांतरीं ॥

सगनं भाऊ म्हणे वसु नये सिद्धिचे छायेसी ॥

सख्या रे अंगुली पत अपुल्या पशी ॥ ४ ॥

र. नं. ५६३

१५३५

लावणी सहावी

(राग पहाडी)

चालः—नुतन वय दोषांचे सारखां जोडा गे बाई.

होनाजी

मज पापिणीची दृष्ट सख्याला लागल गे बाई ॥
 सीताकांत रघुनाथ पती मज जन्मावर देई ॥ धृ० ॥
 अधिच रंग सावळा करुन पोषाख भरजरिचा ॥
 मुखी सूर्याची कळा जसा कां पुतळा मदनाचा ॥
 राज बनसी बावरा मुशाफर अमदा नगराचा ॥
 ती उपमा शोभे रायाला सत्य वचनाचा ॥
 छेल वंटाऊं मोहोना राणी जोडा इष्काचा ॥
 तशी प्रित उभयता आनंद चित्ताचा ॥
 मिच अशी दैवाची पार मज भाग्यासी नाही ॥ १ ॥
 आम्हि कुळीच्या स्त्रिया जातिवंताच्या गुणगहिना ॥
 चित्ता जोगा पति राज घनसी राजिवनयना ॥
 पट्टराण्या भवताल्या मध्ये मी चंचल मृगनयना ॥
 एताजाता कवळून धरता मैलागिरि चंदना ॥
 चौ प्रहराचे चार करुन शृंगार मनमोहना ॥
 उभी राहाते सन्मुख मनासी आनंद माईना ॥
 माझ्या मनची आवड सख्याची होऊं कांहीं उतराई ॥ २ ॥
 मान्यमान्यता करुन मोहिले त्या पतिरायाला ॥
 प्रित ठेवाल की मजवर लागेन तुमच्या पायाला ॥
 नेणतपण आलडपण बसो उभयता न्हायाला ॥
 हात टाका छातीवर लुब्धते तुमच्या पायाला ॥
 करा चुनडी पोषाख शुभ्र पातळ नेसायाला ॥
 माझ्या मनची आवड असावी पतिच्या शेवला ॥
 मी आपला जिवप्राण करिन खुरबान या ठायीं ॥ ३ ॥

नाना परिचे विलास करि ते त्या रंगमाहालांत ।।
कवटाळून सजनाचा धरिला एकान्ती हात ॥
जाईजुई मोतिया शेज पुष्पाची खुष वक्त ॥
करून सोळा शृंगार कपाळीं कुंकू शोभत ॥
वचनीं गोउन सजण भोगिला मोत्याची जात ॥
स्वरूप पतिचे चांगले मिळाली जोतिस जोत ॥
सगनभाऊ कविराज नित्य प्रसंगांत गाई ॥ ४ ॥

० लावणी सातवी

(राग ललतागारी)

चालः—आधिच छेेली सुरत त्यावर तुमची—

होनाजी.

नाजुक माझे आंग नवि नवती । आला चांगुलपणा चल वांगा-
मार्धि सज्जना ॥ धृ० ॥ गोड साखरेचा लाडू-तशि प्रीत आलि
की रसा । तुम्ही या इकडे राजसा ॥ जसे गुलाबी फूल गुलबसी
रंग गुलाला जसा ॥ लाल सुरेख मुखडा तसा । सम समान
आकृती तुमचि आमचि प्राणहंसा ॥ गोड गोड द्राक्षाचा घोसा ॥
अलावला किति घेऊं परंतू नको जाऊं आंवे वना । फेड चित्ताची
कल्पना ॥ १ ॥

तसूतसूची घेउनि वेतणी तक्ते बांधले सुती । आंत झडे ना
नारि ती ॥ गुलछबू गुलटोप मोतिया मोगरा शेवंती । नारंग्या
खिरण्या तुती ॥ जाईजुई रातांजन वटमोगरा आणिक मालती ।
दौणा गुलाब केकती ॥ ज्या पुष्पाची आवड तुम्हाला शैज करिन
सज्जना । सुख होइल अघुल्या मना ॥ २ ॥

हिरवे कांठ पैठणचे पातळ दोन्ही पदरा हात हात । हिरवी
कंचुकी मजबुत ॥ तेजस्वी शृंगार करुन मी ब्याले सार्धी नथ ।
जणुं आली चपला चमकत ॥ इष्क पुरा करणे आसल पौपाख
करावा इथ । शांत होइल आपले चित्त ॥ सर्वस्वी भी दासी पदर-
ची आहे तुमची गुणी जना । हा वक्त येइना पुन्हां ॥ ३ ॥

प्राणसखे राजसे रोज गडे तुझा मनाच्या ओढी । आम्ही तृप्त
करुं या घडीं ॥ वागामार्धि घेऊन गेली छेलछवीला गडी । लाजून
उभी फांकडी ॥ सुरत कशी शोभिवंत पुष्प तुरा गुफून नवलडी ॥
खोविला शिरीं तातडी ॥ सगन भाऊ म्हणे भोगूं पर नको विसरूं
मैतर जुना ॥ रामा समजेल या खुणा ॥ ४ ॥

लावणी आठवी

(राग अहंग.)

चालः—कमळणीस मधुकर जैसा तैसे तुम्ही मजलाः ॥

होनाजी.

सुख असतां दुःख मज देता मी कुळीवंताची कांता.
 रूप लावण्य दुसरी पाहाता ॥ तुम्ही कां हो तिच्या गृहि राहाता ॥ धृ० ॥
 रूप स्वरूप तुझे पाहुनिया ॥ मन धाले आले धावुनिया
 आज माझे मन मोहुनिया ॥ कसे जाता दिप मालउनिया
 चातुर सुगर पाहुनिया ॥ भ्रांतिची गुढी खोलोनिया.
 स्वप्नांत मूर्ति पाहुनिया ॥ मन रिझले तुम्हास पाहाता ॥ १ ॥
 तसविर लेहुनिया ठेवते ॥ मन माझे प्रसिद्ध होतें
 धाउनिया तुम्हाकडे येते ॥ फंदीच्या रूपाला चाहाते
 द्रिष्ट होईल पलंगी नेते ॥ मसी भोग वसुन एकांते
 मसि ध्यास लागला तुमचा ॥ सोडून आता कुंठ जाता ॥ २ ॥
 म्या आशावंत स्वामिची ॥ पूर्वावी अस्ता मनिची
 उभयता जोड प्रितिची ॥ शोभन धुळि पायाची
 आलि घटका वेळ ऋताचा ॥ घ्या साधुन घडि लाखाची
 लोभ नाही तुजवर सत्ता ॥ दिस गेले पाहाता पाहाता ॥ ३ ॥
 झड पडोनि गळा आज पडले ॥ तुम्ही लाल मि लालडी जडले
 लई दिवसा सजन सापडले ॥ छातिवर गेंद थरथरले
 आज मजकडे येणें घडले ॥ कसी सोडू तुम्हास भिडले
 भाउसगन गुणीजन गाती ॥ आज भजा तुम्ही सिद्धनाथा ॥ ४ ॥

लावणी नववी

(राग श्यामकल्याण)

चालः—याची माझि प्रित्य कधि जडल जडल. ॥

होनार्जी.

तुसी जो स्नेहसंग करिल बुडल बुडल बुडल बुडल ॥ धृ० ॥
 न जाणसी प्रित कदर ॥ वरकांती करिसी आदर ॥ द्रव्यावर
 ठेउनी नदर ॥ सहा महिने द्वाड पदर ॥ लागता हे सदर ॥ कार्य
 नडल नडल नडल नडल ॥ १ ॥ तव लक्षण दिसते कसे ॥ शंखिनी
 वधुलागी जसे ॥ त्यावर तीळ जास्त असे ॥ विधि भाळी लिहीले
 तसे ॥ पाहुन असे फासे ॥ हरण पडल पडल पडल पडल ॥ २ ॥
 करू पाहसी संग वळे ॥ खिचे मन कोणा कळे ॥ या कर्मीं पुरुष
 वळे ॥ धैर्य तेज अवघे ढळे ॥ चळ विषय पिसे ॥ त्यासी जडल
 जडल जडल जडल ॥ ३ ॥ परद्वार फजीत किती ॥ रावण लंका-
 धिपती झाली त्याची कोण गती ॥ बहुत असे अति रती ॥
 भ्रष्ट मतिरतिस ॥ कैसी चढल चढल चढल चढल ॥ ४ ॥ सगन
 भाउ म्हणे प्रमाण ॥ ठेविल जो हेंचि ध्यान ॥ सर्वदा निभेल छान ॥
 आडेल कसा रामबाण ॥ कान्हु गुणवान मार्तंड ॥ किती दडल
 रडल पडल चिडल ॥ ५ ॥

आम्ही न बोलू

(राग धनासरी)

चाल:—आम्ही नाहीं रतलो कधी सख्ये तुजपासी,
होनाजी.

आम्ही न बोलू आजपुन गडे फिरून तुजसंगे ॥ गुणिवंत स्त्रियाचे
गुण वेगळे वर्ततात सत्संगे ॥ धृ० ॥

नव महिन्यातुन नऊ दिवस नव्वे मासीं ॥ काय विषय प्रित-
पाहण्यांत आलि विशेषी ॥ आंग सांग मित्त नको तुझा गुण राशी ॥
दिवसांतुन एक घडी घावी आम्हासी ॥ एका फळास नाही ठिकाण
भोवते लागे ॥ १ ॥

सत्पार्गाचे दृष्टांत ऐकून घेणे ॥ जयदेवस्वामीमहाराज
तयाचे स्त्रिने ॥ मृत्यु पावली ऐकून सोडिला प्राण ॥ चोविस अष्ट-
पद्या म्हणोन उठविले जाण ॥ शोधकते आणविती धन्य
सौभाग्य ॥ २ ॥

आत्मराज तेथून एक माहित सर्वाते ॥ काय वाचलाय काय
गारेव सुज्ञ ज्ञाते ॥ जिवा न जीव सारिखा शोधून पाहते ॥ उत्तर
सुचेल तर बोल नको खाऊ गोते ॥ च्यान्ही वाटा मोकळ्या येईल
कोण मार्गे ॥ ३ ॥

वाहिली ती गंगा खरी राहिले तीर्थ ॥ बोलणे येथुन संपले
झाला नाही अर्थ ॥ या इष्काचे पाई बुडाले समर्थ ॥ वरकांतिच्या
प्रितीने होईल मात ॥ म्हणे सगनभाऊ सावध व्हा असावे
जागे ॥ ४ ॥

चाल तुझी मराठि मोळ्याची

(राग कल्याणी)

चाल: — नको दुर देशी जाऊ सजणा हुरहुर करतो.

होनाजी.

नांव तुझे साळू चल आज खेळू उभी द्वारी नार नखन्याची ।
 चाल तुझी मन्हाठ मोळ्याची ॥ धृ० ॥
 नको वर पाहु दुरदुर जाऊ गांठ पडली आज बोल जरा ।
 प्रितीचा लाउन तोरा ॥
 नाकिं नथ हलती नागिन डूलती शृंगाराचा काय नखरा ।
 कधि होइल संकेत खरा ॥
 फार दिस झाले न्हाण तुज आले करू दे गडे आज इष्क पुरा ।
 सुभक चांदण्यामधे ठरा ॥
 कधि गडे येसी भेटून जासिल खुणगांठ आपले आंतरंची ॥ १ ॥
 कुंकुं कपाली राजसवाळी बांधा धिन अरवा ॥
 बुचड्यामधे खोऊन मरवा ॥
 पेंडे तन्मणी जीवलग गडणी शालु नेसुन आज हिरवा ।
 सजणाकडे मोहरा फिरवा ॥
 घडिभर जाऊ दर्शन घेऊ षोळू त्यासी वेपर्वा ।
 भेट सख्याची आज कर्वा ॥
 लई मन मिळले नाही कधी टळले आण घाला माझ्या रक्ताची ॥ २ ॥
 चंचळ मैना बांधुन पैना आली सजनाला भेटाया ।
 चला उभयता रंग पाह्या ॥
 राजसरूपडे जिवाचे ठिकडे भेटतांच लागन पाया ।
 अहे मजवर त्याची माया ॥
 आड पडद्यानें बहु युक्तिनें मुख कुर्वाळिन पतिराया ।
 तप्त शरिर जाहली काया ॥
 घ्या मांडीवर मला हो कवळून आग्न जाहली आज विषयाची ॥ ३ ॥

रंगमहालांत पलंग फुलात गुलावदाण्या तवके भरून ।
उजवा हात स्वामिंचा धरून ॥
आडपड्यानें बहु युक्तीनें सजन मोहिला प्रिती करून ।
आनंदवृत्तिनें वसा ठरून ॥
राग रंग नित्य असावा नार सजनाचा पदर धरून ।
गाई सगन चाल करून ॥
प्रित उभयता मजवर ममता असावी या प्रभुरायाचो ।
चाल तुझी मन्हाट मोळ्याची ॥ ४ ॥

जीव प्याला वारा

(राग भूपाली)

चालः—वरकांतीचा लोभ दावुनी लावलिस माया० ॥

होनाजी.

सुख असल्यावर दिना सारिखे कां भौती फिरते। घोकण्या करिते॥
 सवाई राजेंद्राला सख्याला नित्य आर्जि करिते । हृदई पदस्मरते ॥
 सत्तेपुढें शहाणपण माझें कांहीं चालेना ॥ म्हणे कामिना ॥
 माझा केवा काय परंतू फटकून राहावेना ॥ ऋताचा महिमा ॥
 ऋतु प्राप्त जाहल्यावर तेव्हां तुम्ही राजिवनेना ॥ करून हर बहाना ॥
 झटपट जाता निघोन नोक मारून पांचिप्राणा ॥ असें का सजना ॥
 छेल बटाऊसाठीं निघाली सति राणी मोहना ॥ शहर निमोना ॥
 सारी अमदावाद वघाया लोटली सैना ॥ इष्क नगिना ॥
 तसी आवड रायाची असावी असुन मजवरते ॥ फार मी झुरते ॥
 नासीवंत निसिद्ध शरीर चक्क महालमाडी ॥ वस्ती वाडी ॥
 संपद् संतत भरून उरली सुंदर रथगाडी ॥ राहिना काडी ॥
 पात्रा नाटकशाळा पसंत चातुर्य पवाडी ॥ गर्वई धाडी ॥
 किर्त करून दावी ती रिझवितीं आणुन रसगोडी ॥ आखर उजाडी ॥
 जन्माचे सार्थक उभयता पांडुरंग जोडी ॥ वारी आषाढी ॥
 पाय उतारा येईन मागे पळभर ना सोडी ॥ मनाच्या ओढी ॥
 जिवंत तोपर्यंत ईश्वरभजनीं मन भरते ॥ भरून उरते ॥ २ ॥
 अहोरात्र अहो दिवस वेद करिती स्नानसंध्या ॥ जगद्वंध्या ॥
 आवरजुन पंचप्राण ईश्वरभजनीं भरल्या नद्या ॥ गाळीव चाद्या ॥
 साधन करून पाय जोडिले शरिराच्या गाद्या ॥ हाताच्या गिरद्या ॥
 मजवाणी कोणी दुःख भोगिले सुख भोगिती वाद्या ॥ रांडा सोद्या ॥
 वाराच्या राशीचे सोने लोपेना मुद्रा ॥ पारखी भेद्या ॥

पुतळी आपला गुण टाकिना काय बोलु वाद्या ॥ जिवाच्या चिंध्या
 झाले तर राव कसे सोडिले धन पुरले उकरिते ॥ धावले पुरते ॥३
 स्त्रीपुरुषाची जितकि लक्षणे माहित सकुमार ॥ वृत्तांत सारा ॥
 खेळ खेळुनि वेगळे खर्च करिता पुतळ्या मोहरा ॥ लालाच्या धारा
 आपण होउन कोणी म्हणती चाल वागांत राजकुमारा ॥ बझरी फेरा
 जेव्हां बलाचूं जाइल तेव्हा येती व्यभिचार ॥ कलिचा पहारा ॥
 चंद्रवदन माहियार फारसी वाचून पहा यारा ॥ भेद सारा ॥
 प्रित ऐकता दुभग काळिज जिव प्याला वारा ॥ नको सौसारा ॥
 सगन भाऊ म्हणे राज अंबिरा शोधुन पहा घरेत ॥ सागरि भरते ॥

चंद्राचे चांदणे सितळ कां उष्ण

(राग गारा)

चालः—नाजूक रुपडे मुखोटा नवतीची लाली

होनाजी

चंद्राचे चांदणे सितळ कां उष्ण प्राणपती ॥ तें सांगा मजप्रती
कल्पना डोळ्यामाधि खुपती ॥ धृ० ॥

चांद रात्रीचा चंद्र पौर्णिमेचा चंद्र गोड ॥ आवड मनाची सांग
साजणी नको पडूं देउ कोड ॥ अत्तर अर्गजा केशर कस्तुरी आण
लाड लाड ॥ खुल्या चांदण्यामाधि लावा उदबऱ्याचे झाड ॥ निवांत
निश्चयपणें राजसे ऐकून घे कोड ॥ शशी तेज पाहाता उभयता
मग होइल फोड ॥ चाल ॥ पाहुन तेज कांती चला मंदिरांत
जाऊं ॥ करंगळ्या धरून आदरें बाहेर परतोनी येऊ ॥ खुण मिळ-
ल्यावरी अपुली मुख भरुनि विडे घेऊं ॥ शशी तेज उष्ण कां
समजुत पडली गुण शांती ॥ १ ॥

आपण सितळ असल्यास प्रभा चंद्राची शीतळ दिसती ॥
आपण उभयता उष्ण कल्पना मनिं वसती ॥ पर चंचळ बावरी
सख्याला अति आदरें घुसती ॥ ती तांत्रिक लक्षणें प्रितीची चतुरा
परि वस्ती ॥ राव बाजीचे शहर नमुना पुणे ग्राम वस्ती ॥ अहो-
रात्र अहो दिवस होती इष्काची कुस्ती ॥ चाल ॥ आज विनंती
पाहिली मी उभी कर जोडून ॥ गुण ग्राहिक गुण पाहातां आले
ब्रह्मपुरीं सोडून ॥ राव सवाई समशेर ठेविले चित्तीं ताडून ॥
लाजून वसते भिडून जडूं दे लालडीला मोती ॥ २ ॥

समजुत माझी झाली शुभ्र पोषाग करी जरिचा ॥ सिरपेंच तुरा
कंठी चौकडा झोक भिकवाळिचा ॥ हिरव्या पाचुची सैली पदक
तळीं लोलक निळीची ॥ रत्नजडित करी कंकण झगमगतो जडा-
वाचा ॥ दृष्टी भरून पाहाते छबिला शहर वडोद्याचा ॥ चटक-
चांदणी वनले मला घ्या शालु पैठणीचा ॥ चाल ॥ चमकली जसी

बीजली अति गर्जना करुनी ॥ तुमचे स्वरूप आगळे उगवला
सहस्र तरणी ॥ पेहेराव करिन आगळा निर्मळ वस्त्राभरणी ॥
लंपट स्वरूपावरून पाखरावाणी फिरेन भौती ॥ ३ ॥

चंद्र मध्यासी आला आतां एक विनंती माझी ॥ ख्याली-
खुशालीमधि सख्या खेळुं चौसर वाजी ॥ डाव सख्याचा आला
सखीवर जोवन केला जी ॥ नग्न गंगा स्नान कराया न व्हावे
वाजी ॥ जशी मोहनाने वटावासंगे केली इष्कपाजी ॥ वोभाटा
दक्षिणेंत कळला जन म्हणती वाहवा जी पचाळ ॥ ज्योतिशी ज्योत
मिळाली क्षणभर वसते जवळी ॥ तुम्ही फुल गुलाबाचे मी शेवंती
पिवळी ॥ रमता सुख संतोषेहि तनु नूतन कवळी ॥ सांभाळ
करा माझा सुंदर वचनाला गौती ॥ सगन भाउच्या कवनावरती
फंदी लोक झुरती ॥ ४ ॥

कबूली जबाब

(राग मिंदुर्या)

चालः—साजणी आम्हासी फार लावीली माया० ॥

होनाजी

राजसा देउनि भरवसा कोण्या गोष्टीचा राग धरिला ॥ धृ० ॥
सावळी कांती पिवळी सुरत कवळी कोणास दाऊं ॥ भागले रात्रीं
जागले तुम्हाला कोठें धुंडित जाऊं ॥ चुरमरून पदर सावरून
झोंप पलंगीं एकली घेऊं ॥ चाल ॥ शृंगार करून उभी द्वारी ॥
चोरून जाता परभारी ॥ रोहोकुनि या वाटा च्यारी ॥ भागले
रात्रीं जागले तुम्ही तर पण सिद्धीस नेला ॥ १ ॥

भरजरी वुट सेनेरी लाल पातळ पैठणी लेत्ये ॥ चकचकाट
आरसेमहाल बिच्छाना सुभक करून ठेवित्ये ॥ हौसेने धरिन
पदरास सख्याचे पुढें उभी राहते ॥ चाल ॥ कोठवर छळनिया
पाहाता ॥ परकीच्या घरीं कसें जाता ॥ नित नवा रंग उडविता ॥
आर्जवांत मर्जी धरा पांखरा लालडीच्या लाला ॥ २ ॥

जोडली प्रित तोडिता कोणाचा आसरा मज नाही ॥ चालवा
लळा अहो मि पडले आज सौशय नाही ॥ तुम्ही श्रीमंत आम्ही
गरजवंत पाहाता पलंगी आज येई ॥ चाल ॥ कां करिता पातळ
माया ॥ लावण्य स्वरूप मी जाया ॥ या पलंगी वसा गुणिराया ॥
आधी विडा करुनीया देत्ये तुम्हाला मुख भरून बोला ॥ ॥

ऋतु वसंत आमुचे दिवस सख्या आज करूं इष्कवाजीं ॥
लावण्य गळा कोकिळा तुम्हाला आहे मी आज राजी ॥ भोगावे
वसुन प्रितीनें ये ग खेळू चौसर वाजी ॥ चाल ॥ खुपरंग करून
वेवहारी ॥ मी दासी पदरची प्यारी समजला तिचा कंसारी ॥
गुणिराज रामजी गाती सख्ये आठवित जा सजनाला ॥ ४ ॥

माझ्या हरा

(राग सिंदूर्या)

चालः—तुम्ही सजन सुजाण घ्या आदराचे पान—

होनाजी

ग्रहि चला जरा मज कमलाणिच्या हरा ॥ मज गरिवासी तारा
अथवा मारा ॥ धृ० ॥ खुरवान तुला प्राण हवालां केला ॥ या
पलंगीं बसा धावुन धरिते शेला ॥ सिकविले तुला हा पण
सिद्धीस नेला ॥ राजेंद्र धनी शब्द सुखाचा बोला ॥ स्वप्नांत मला
मदनवाण चेतला ॥ दचकुन उठले द्वारी आले पाह्याला ॥ तुज
वाचुन मजला नाही कोणाचा थारा ॥ १ ॥

लावुनि मायां भोगा कवळी काया ॥ कोण्या गोष्टीचा आंतर
पडले पाया ॥ चंचल चर्या आज दिसली गुणिराया ॥ मि कुळि-
वंताची काया तुमची जाया ॥ मुखडा पाह्या उभी राहते धाउनि
या ॥ आज कृपा करा चला महालीं लवलाह्या ॥ नको देउ दगा
आज दिसला चित्त चोरा ॥ २ ॥

मुठ भ्रमाची बाही फोडित लाखाची ॥ मी जोड केली सज-
नाच्या पायाची ॥ लइ मर्जीची कोण सवत मायेची ॥ तिचे वेड
लागले आण माझ्या रक्ताची ॥ या चित्ताचि सोड कल्पना मनिची ॥
आज कृपा करा आण राधासख्याची ॥ सिरदान तुला आज चरा
मोत्याचा चारा ॥ ३ ॥

रंगित माहालीं झटपट मैना गेली ॥ तीन सजन भोगिला अशा
प्रितीच्या चाली ॥ लइ मर्जि मिळाली विषयलंपट झाली ॥ अशी
प्रीत चालवा आण रक्ताची घाली ॥ ऐकुन चाली जोतिसी जोत
मिळाली ॥ गूणी सगन भाउच्या चरणाला मिठि घाली ॥ नित्य
गाई रागा जसा पट्ट्याचा मोहरा ॥ ४ ॥

कस्तुरीचा सुगंध

(राग संकीर्ण)

चालः—सूर्यवंशी-राजा दशरथ परम पवित्र—

होनाजी

कस्तुरी वाळवित होते माडीवरती ॥ वेदरची कामसेना चतुर
गुणवंती ॥ धृ ॥ वेदर शहर आदि ठिकाणा ॥ पात्रा नांदे कामसेना ॥
चतुर गुणवंत देखिली वदना ॥ घरि अमिर द्रव्य खजिना चढती
नवती ॥ साहाराग छत्ती सरागिण्या जाणत होती ॥ चाल ॥
साहा राग छत्तिस रागिण्या जाणत होती ॥ कंठांत जसी कोयाळ
बोलुन पुरती ॥ ति एके दिवसी वसली माडीवस्ती ॥ अंमल
अडचा प्रहाराचा दुपार कलथी ॥ कस्तुरी वाळवित होती आपले
हाती ॥ मध्यम सुटला वायु त्याच वक्ती ॥ त्या कस्तुरीचा श्वास
वायु संगती ॥ दौलताबादेस गेला राव वाच्छायप्रती ॥ आज
कस्तुरी कोणापसी श्वास मारिती ॥ याउपर दिवाण बोले वाच्छा-
या प्रती ॥ १ ॥

दिवाण म्हणे वाच्छाया अवधारी ॥ वेदरी वाळत असे कस्तुरी
कामसेनाचे माडीवरी ॥ कि पवने श्वास आला येथवरी ॥ की
सत्य जाणा ॥ वाच्छाय म्हणे सांभाळून बोला वचना ॥ चाल ॥
वाच्छाय म्हणे सांभाळून बोला वचना ॥ हे लटके झाले तरी सिर
माराना ॥ ति वेळ लिहिली त्याच दिनमाना ॥ मग जासुदाची
जोडी केली रवाना ॥ ति गेली वेदरी जिथे कामसेना ॥ ऐकतां
पुसु लागली धुंडती कवणा ॥ जासुद म्हणे वाच्छाय धाडिले
आजाणा ॥ पत्र दिधले तिजपासी वाची कामिना ॥ विचित्र हास्य
कस्तुरी नांव निघताना ॥ वाळविली कोणे दिवसी वेळ सांगाना ॥
लिहून पाठवा ठिक या अर्थी ॥ मग वहिरी निजामशाहा गणिका
पुसती ॥ ३ ॥

अमुक दिवस अमुक वेळ ॥ पत्र लिहीती गणिकाचे वेल्हाळ ॥

लाखोटे दिले करून त्या वेळ ॥ दिधले जासुदाजवळ ॥ कि जोडी
फिरली दौलतावादेस तावडतोव गेली ॥ चाल ॥ दौलतावादेस
तावडतोव गेली ॥ बाच्छाई कचेरी होती तेव्हां भरली ॥ खुर्निसा
करून जासुदे पत्र अर्पिली ॥ सावाजि अनंताने हुजर वाचिली ॥
तो दिनमान ति वेळ ठीक निघाली ॥ ऐकुन हासे बाच्छाय शावा-
सकी दिधली ॥ आज पत्र तुझी चतुराई आम्हास कळली ॥ ही
वार्ता दुनयामधे प्रगट झाली ॥ सावाजी रणाळे कर चातुरवल्ली ॥
वेदरी निजामशाहिची जोडी वनली ॥ ति इकडे कामशेना मनांत
झुरती ॥ सावाजी अनंताला पाहुन म्हणती ॥ ३ ॥

गणिका तेव्हां कामसेनाने ॥ सर्व शृंगार काढिला तिने । विंदि,
लिसफूल गळ्यामधे रत्ने ॥ नथनी वुलाख सुढाल वदने ॥ गळ्यांत
चिंचपेठ्या मभगच्या मणि ॥ कुसुंबी जरी पिसवाजरेल चरित
कंठी ॥ चाल ॥ कुसुंबी जरी पिसवअवेळ जरित कंठी ॥ रुणजुण
पार्थि पोल्हारे जोडवे बोटी ॥ वरकड डगिन्याची घेतली पेट्टी ॥
वत्तिस अमरणे अवचळ द्रव्य गांठी ॥ गाडींत बसुन चालली
बाच्छाय भेट्टी ॥ स्वर्गाहुन आली रंभा सुखाचे साठी ॥ हि उपमा
साजे तिला चतुर मोठी ॥ पोहोचली दौलतावादेस हर्ष चित्ती ॥
चांभार टेकडीजवळ घेतली वस्ती ॥ ४ ॥

गायन करी कामशेना पुरती ॥ जंगली हरणे तेथे होती ॥
आलाफ केला त्याच ठायाप्रती ॥ गवरी रागिणी झालि वोलती ॥
तो आळविला तिने ॥ त्या नारिजवळीं आलीं जंगली हरणे ॥
चाल ॥ त्या नारिजवळी आली जंगली हरणे ॥ बैसला तिचे
सन्मुख रागज्ञानाने ॥ हार गळ्यांतिल काढिला त्या गणीकेने ॥
हरणाच्या गळा घातला आप हस्ताने ॥ मग बाच्छाया फिर्याद
केली त्या नारीने ॥ तुमच्या नगरामधे मला झालि आठवण रात्री ।
गळ्यांतुन हार नेला चोरून ॥ ह्या ठिकाणि लावावा मेहरवान ॥
ऐकुन बाच्छाय म्हणे दिवाणाप्रती ॥ हार इवा इजला घावा ऐसे
म्हणती ॥ ५ ॥

हुकूम वाच्छाय ऐक असा जाहला ॥ सावाजि अनंत तेथून
निघाला ॥ संगे घेऊन कामसेनेला ॥ तेव्हां तो तिसी पुसूं
लागला ॥ कोणे ठिकाणीं घेऊन गेला चोर त्या रानीं ॥ मग दोघे
चालली तेव्हां हस्त धरुनी ॥ चाल ॥ मग दोघे चालली तेव्हां
हस्त धरुनी ॥ हार गेला तेथे बसली दोघे जा नी ॥ मग काय
केले सावाजि अतंतानी ॥ तो सर्व गुणसंपन्न पूर्ण चतुर ज्ञानी ॥
आळवी राग तेव्हां त्याच मैदानी ॥ हा सर्व मेळ हरिणाचा ऐकुन
कानी ॥ त्या दोघांजवळ आले प्रिती करुनी ॥ त्यामधि नाही
आला हाराचा धनी ॥ मागुन आला त्याचे पंक्ती ॥ तो आणिला
कचेरिस वाच्छाय तेव्हां पाहती ॥ ६ ॥

फिरयाद झाली त्याच दिनमाने ॥ हार आणविला तिसऱ्या
दिनी ॥ वाच्छाय खुशी त्यास पाहुनी ॥ धन्य एकाहून एक ज्ञानी ॥
झाली गणिकेसि मेहरवानी ॥ मोहोरा दिधल्या तबकभर ॥ ति
म्हणति भोग मजला उभी समोर ॥ चाल ॥ ति म्हणति भोग
मजला उभी समोर ॥ माझा हेत आहे सावाजि अनंतावर ॥ एक
रात्र द्यावी मजला घटका चार ॥ हे वरें म्हणुन वाच्छाये दिले
उत्तर ॥ सांगितले सावाजिला तिचे उजूर ॥ मग सावाजी अनंत
गणिका ती नार ॥ अहो कळले ते तेव्हां माडीवरती ॥ पंजातिल
मदन त्या दिवशीं तिच्या हातीं ॥ ७ ॥

माडीला शिडी होती लाविली ॥ प्रथम पायरी काढिली पहिली
चढता येईना ऐशी केली ॥ चढू जातां पायरी शेवटली ॥ नाही असे
पाहुनी तेथे खुटली ॥ सावाजीस म्हणे हस्त द्या मज कारण ॥
सावाजि अनंत उठला तेथून ॥ चाल ॥ सावाजी अनंत उठला
तेथून ॥ पंजा धरतांना तीचा उतरला मदन ॥ संपूर्ण जाहली
भोग भोगिल्याविण ॥ हरला कामसेनेचा गर्व पुणे ॥ गुरु गोविंद
राव वस्ती वाई ठिकाण ॥ हा नाथ सांप्रदा स्वतः जाचे दर्शन ॥
द्वादश पंथाचे आदेश नाथ नमनी ॥ सिद्धनाथ कविची कविता
नाथपंथी ॥ ८ ॥

निवाडा

(राग कालंगडा)

चालः—राजमंदिरी आपण उभयता वसतो—

होनाजी

सवति सवतिचा कजिया लाउनी तुम्ही देता स्वामीराया ॥
लाउनी पदर मुखी आडवा हसता नाहीं तुम्हां तिळभर माया ॥
धृ० ॥ मी वचनाची खरी राजसा साक्ष तुझ्या चरणजवळी ॥
उत्तरासि प्रतिउत्तर दिधले नाहीं तुम्हा कवणे काळी ॥ सखीला
तुम्ही जवळ घेता मला ठेविता दुर महालीं ॥ रोज उठोन पाहाते
नित्य वसविली तुम्ही तिजवर पाळी ॥ चाल ॥ काय आवड आहे
जिवलगा तुम्हाला तिची जी जी जी ॥ मी गोरी गोमटी आवड
तुम्हा सवतिची जी जी जी ॥ मग मागुन केली तिच जाहली
प्रितीचीं जी जी जी ॥ लाऊन कडी द्वाराची रावजी वसता गंजि-
फा खेळायला ॥ १ ॥

दुसरी म्हणे ऐक राजसा गोष्ट सांगते तुजपाशी ॥ वडिल
जाहले म्हणुन काय तिनदां टाकुन वोले सवत मसी ॥ हि म्हणती
मी फार चांगली इचे गोरेपण इजपासी ॥ मी अमंगळ जर असेल
चांगुलपण दावित नाहीं ही कोणासी ॥ चाल ॥ हि मलाच म्हणते
स्वामी माझा फितविला जी जी जी ॥ सवतिने साधला दैर
सुतनी सुतविला जी जी जी ॥ काय करुनि चेटक करणी मथ-
विला जी जी जी ॥ बग गुती सुतविला लाविले मला मंदिरी
झुरवाया ॥ २ ॥

साजव म्हणे ऐक सुंदरी दोघिसारखा तुम्हि मजला ॥ तुला
उणे काय केले साजणी गडे अन्नपाण्याला ॥ वस्ता थारा एक
सारख्या देतो तुम्हाला घालायला ॥ उंच मोलाची वस्त्र सारखी
देतो तुम्हा नेसायला ॥ चाल ॥ कोण्या गोष्टीची कमी नाही आज-

चर जी जी जी ॥ जे मागशील ते देईन भरला अंबर जी जी जी ॥
तुम्ही आपल्यामधीं का करिता किरकिर जी जी जी ॥ किरकिर
करिता रोज येता कपाल माझे उठवाया ॥ ३ ॥

सगनभाऊ म्हणे निवडिला न्याय दोघीचा हा जाणा ॥ एक
मेकिची चाडाडी सांगतिल आपण आणू नये मना ॥ ४ ॥

चांदण्यातील विरह

(राग भूपाली)

चाल:-आज का गे कांग बोलतो घरावरी

होनाजी.

पडले शुभ्र चांदणें काय मी करूं ॥ अशा चांदण्यामधें नाही
पाखरूं ॥ धृ ॥ स्वच्छ आज प्राणसखे केले स्नानगे ॥ शुद्ध सेज
केली लाउन पंचप्राण गे ॥ सद्धटाव पाहुन हरली भूकताहानगे ॥
खुल्या चांदण्यामधें एकली फिरूं ॥ १ ॥

शशीप्रती प्रार्थना करिते बरे ॥ तेज तुझे पाहुन माझा प्राण
घाबरे ॥ दया करिल प्राणसखा भेटवाल त्वरे ॥ गच्चीवरून उडी
टाकीन कशास्तव ठरूं ॥ २ ॥

वाट पाहु पाहु नेत्र श्रमले आता ॥ मायबहिणी जवळ नाही
आणिक हा पिता ॥ दुःख कोणा सांगूं आतां जन्म कीं वृथा ॥
गिरीकंदरीं भटकत फिरूं ॥ ३ ॥

दिडप्रहर रात्र झाली तेरावी घडी ॥ सखा उठून पाहती
द्वारि छबेला गडी ॥ उपचारें घेऊन गेले मंचकावरी ॥ छंद नव्हे
फंद सगनभाऊला स्मरून ॥ ४ ॥

० मुशाफर

(राग जगंता)

चालः—आम्ही मुशाफर गडी राहु इच्छितो

होनाजी

आम्हि मुशाफर लोक प्रित करू पाहातो साजणी । दिप-
कळीचा रंग पाहुनी पतंग झुरतो मनीं ॥ धृ ॥ का प्रवासी आम्ही
जाहलो सांगतो आहोत घरचे सुखी ॥ घोर जिवाला लाउन गेली
परम जिवाची सखी ॥ जिवंत अथवा मृत्यु पावली आम्हास केले
दुःखी ॥ कारण काय तुम्हा सांगावे जाहला असा घातकी ॥ चळण
वळण पाहण्यांत वरी दिसतिस रत्नपाखी ॥ प्रितपरीक्षा करू
न का हाडसी दुसरी जागा चुकी ॥ चाल ॥ या कर्मनें जर जर
साजणी ॥ नाही येत पुण्याची सर गे साजणी ॥ पाहिले गडे गंगा
तीर साजणी ॥ पाथ उतारा आलो शरीर घेऊन उभा आंगणीं ॥
लोटुन देऊ नको फिरून आम्ही जाऊ कोणत्या वनीं ॥ १ ॥

आहे मुशाफर बरे वोलता कर ठेवुनिया कठी ॥ कासावीस
झाल्याविण कोण करी शितळ अशा संकटी ॥ या कर्मनें निसुर
वैसले घरामधें एकटी ॥ प्रीतीच्या मंत्राची नाही दिधली मातेनें
घुटी ॥ काळेसावळे स्वरूप माझे राख घेऊन भर मुठी । नित्य-
काळी आंगास लाविते काय होईल शेवटी ॥ चाल ॥ होईल ते
होऊ कसे साजणा ॥ नाही करीत कोणाची आस साजणा ॥ औ-
षधास वेडा ऊस साजणा ॥ गोड निघे ना रस कडूपण काढिले
वीरळा सूती ॥ ही गोष्ट मोठी कठिण पाहा घर दुसरी जागा
निश्चिती ॥ २ ॥

उत्तरास प्रतिउत्तर दिधले मनि आमच्या मानिले ॥ चित्ता
तिल वर्म कर्म आवघे प्रत्यक्ष जाणिले ॥ गोड कडू निवडिता
कशानें स्नेहउदकिं नाहले ॥ एक दुःख उभयता असावे कल्प दोष
छाणले ॥ गावीच्या मजा गावी राहिल्या, त्यांतुन गुण आणिले ॥

पाहिल्या पासुन केले निवेदन इष्काने तान्हले ॥ चाल ॥ तूं बहुत योग्य चांगली साजणी ॥ तुझ्यापली वृत्ति रंगली साजणी ॥ विसरावि गोष्ट मागली साजणी ॥ या जर वेडा डागिली जिव्हे देही मात्रा बहुगुणी ॥ जीवंत तोपर्यंत नाही जाणार तुला टाकुनी ॥३॥

धन्य चतुर सामर्थ्यवान सन्मान करिते अता ॥ एक वचन राहिले वसा सेजारी राव पेकता ॥ पार्थविराच्या रथी सारथी श्रीपती रणांत स्वता ॥ कौरवासहित नागिवली जर्गी मान मान्यता ॥ कृपा करून भगवान जाने मुखपाठ शिकविली गिता ॥ मग कां अर्जुन पुन्हा चालिला अभिमन्युकरता ॥ चाल ॥ अक्षर धरावे चित्ती साजणा ॥ या कलियुगाच्या प्रीति साजणा ॥ मागिली कीर्ति आठविती साजणा ॥ धरून मुशाफर हाति सखे दे इष्काची सरवती ॥ सगनभाऊ म्हणे विघ्न निवारी रुक्मीणीचा पती ॥ तुम्ही मुशाफर लोक प्रीत करू पाहता कोणत्या रिती ॥ प्रीतीचा आवभव काय तो सांगावा मजपती ॥ ४ ॥

पिवळी सुंदरा

(राग पयज)

चालः—हिरवी प्राणसखे बनलिस अरवा

होनाजी

मी पिवळी पाकळी पिवळा प्राणसखा चाफ्याची कळी ॥ धृ० ॥
पिवळे तेज कसें पिवळी कांती ॥ प्रियकर माझा पती ॥ पिवळे
डागिने छब विलायती ॥ पिवळेच कंकण हातीं ॥ पिवळे सूर्य
तुम्ही मी प्रभा किती ॥ रायाच्या संगती ॥ पिवळी वनुन आले
स्वामीजवळी ॥ १ ॥

उतरून माडीवरून वसते मोहोर ॥ नेत्राच्या समोर ॥ उभय
ताच्या मनीं हिरवे वस्त्र ॥ हिरवेच जंगल सारे ॥ बाग वघाया
उठा हात खांद्यावर ॥ नाही कोणाचा पदर ॥ तुम्ही तारक माझे
राजेंद्र कुळी ॥ २ ॥

मला पिवळे पातळ वारीक गवती ॥ पदरावर शेवंती ॥ पिवळी
काचोळी जडली मोती ॥ गोट किनाऱ्या भोंवती ॥ पिवळी पूतळी
वनुन फिरते भोती ॥ रायाच्या संगती ॥ बसा असे वाटते आज्ञा
पाळी ॥ ३ ॥

स्वामी पायाचे सुख भोगिते ॥ आनंदवृत्तीने राहाते ॥ सख्या
च्या झोकावर लूमकत येते ॥ नोकेवर चालते ॥ शरिरामधे माझ्या
गोड वाटते ॥ रोम रोम खुशी होते ॥ सगनभाऊ म्हणे आज्ञा
पाळी ॥ जशी राधा गोकुळी ॥ ४ ॥

शकुनवंतीची याचना

(राग-रामकली)

चाल--हें नेत्र रमणे सखे गूणनिके रात्रौ चौथे घडी

—होनाजी.

तूं रत्नमाझे गूणी सद्गुणी वाळपणीचा गडी ॥ इष्कवाज जहराची
पूडी ॥ धृ० ॥ रत्नागर सागरा आगरा मम कंठीचा मणी ॥ अहे
पण जाणेल तो तन्मणी ॥ प्रित परीक्षा करून बोलते सत्गतीत
होउनी ॥ बलावे स्वस्थ सिहांसनीं ॥ पंचाक्षरी सारखे बरोबर
सांगावे साजणी ॥ घडल असले पूर्वाचे ऋणी ॥ चाल ॥ तुम्ही
सुखसागर मी स्मरते इंद्रायणी ॥ तुम्ही लाल गौर मी तुमची
मृगलोचनी ॥ तुम्हि बाच्छाय मी आलवी चंद्र वदनी ॥ तुम्हि
चंद्र मी चांदणी उभयताहि सोन्याची घडी ॥ सुफळ जाउं घा
उजवी गूढी ॥ १ ॥

आरक्त नेत्र नका करूं मी तुमची शकुनवंती ॥ प्रित आक्षरे
धरावीं चित्तीं ॥ प्रधानकन्या पुत्र सावकाराचा लक्ष्मीपती ॥ नगर पु-
ण्यशहर चंपावती ॥ शिरच्छेद करावा हुकूम राजाचा निश्चीती ॥ व-
जिरकन्येसी दुति सांगती ॥ चाल ॥ पुरुषाचा वेष जाले स्वार
तुरुंगावर ॥ त्या रणांगणी घुसली जाउन सुंदर ॥ पी पाणी सख्या
पाहुन घे डोळेभर ॥ राजा म्हणे. प्रधानपुरुष कां स्त्री सांग
आवडी ॥ खोचला प्रधान मनिं चरफडी ॥ २ ॥

तिसरी विनंती कसी महाराजा सांगे सख्याला सखे ॥ प्रित
लेले मजनुसारखे ॥ धर्माची प्रित नव्हे पाक मोहंबत सत्ता सारखी
उभयता अपले घर्चे सुखी ॥ नित्य काळ बागामधें जावें त्रयोदश
विडे मुखी ॥ मुखोवटा सूर्यधिव लखलखी ॥ चाल ॥ तत्का गुलाल
खूप रंग पाहुन ठरियेले ॥ कौतुक पहायासी नगरलोक भरियेले ॥
धाट करून लैलैसे पाचारिले ॥ वृत्तीला मोहिलें दुजेपण काय
त्याजमधे गोडी ॥ किर्त अपकिर्त जगी केवढी ॥ ३ ॥

चौथी विनंती कसी महाराजा नाहीं तुम्ही ऐकिली ॥ प्रित
माझी स्वामिनी पाहिली ॥ भ्रतारा आर्धी भोग देउन म्हुन राज-
कन्या बोलली ॥ वांज पुत्रास भांक दिधलीत अश्वीनीवर स्वार
पतीवरोबर दोघे चालली ॥ टेकडीवर कोपी पाहिली ॥ चाल ॥
कुळदैवत माझे पतिरायासी म्हणत क्षण एक ठरा दर्शन येते
घेऊन ॥ पति प्राहातो आली संख्याला भोग देउन ॥ सगनभाऊ
म्हणे रामा मनाच्या अनंत तरंग बोढी ॥ करा वीठुल पंढरिचा
गडी ॥ ४ ॥

न्हाताना

(राग—सोनी)

चाल—देउनी इमाना कापी माना दुसमाना

होनाजी

उभारुनी वाह्या वला घेते बसुनीया ॥ आ रे मांझ्या चोचल्या
उभी सालू मुख पाहया ॥ धृ० ॥ काल सख्या तुम्हि सायंकाळी ॥
उभे होतां तुम्ही तिसरे ताळी ॥ खेळतसे गंजिफा तुम्हीं वनमाळीं ॥
मारुन तुमची काय म्हणती गुणीराया ॥ १ ॥

का करिता असे मला न्हाऊं घाला ॥ निम्मे अंग भिजल्यावरी
मसि बोला ॥ गेंद पाहता न्हाता आतां देते झोला ॥ नागावाणी
झूला मुका घेते निजला ठाया ॥ २ ॥

न्हाऊं उभयता बरे या सुखशयनीं ॥ चिकटून वसते मोहोर
उकलून वेणी ॥ इगडून धारिली ऊर वुंद आले नयनीं ॥ मुदी रूपली
नार करिती गाया वाया ॥ ३ ॥

न्हातो उभयता बरे भात फोडणीचा ऊन ॥

जेवूं घालते तुम्हा उतरल चहडला सीन ॥

सगनभाऊ म्हणे सिद्धीस न्यावा पण ॥

रामा जाचां तोच जाणे व्यर्थ जन्म वाया ॥ ४ ॥

राव सिद्गांव करा

(रांग संकिर्ण.)

चालः—पति पाहु राग रंग या दुनियाचे

—होनाजी

पंचानन बाधिनिचे ॥ पति पाहु तमाशा नाग तुम्ही नागनिचे
॥ धृ० ॥ पाची पक्कान्न तयारित पुलाववाजी ॥ केळीच्या फुलाची
भाजी ॥ सिद्काव करा गचीवर थंड हवा जी ॥ गरमागरम जेवा
जी ॥ जहनेवादी पोषाख मुलाबी प्याजी ॥ गुडगी तंग वर कांचा
जी ॥ वोलणे आवडते लाहान खूरी ठेंगणिचे ॥ १ ॥

राजसा मला द्या शृंगाराची पेटी ॥ आपल्या गळ्यातिल कंठी ॥
तरतरित क्रोरी शुभ्र खड्याची आंगठी ॥ सख्या घालिन मधल्या
वोटी ॥ पेहरवा करिन मी आपला मोळा मन्हाठी ॥ नोकदार
दक्षण धाटी ॥ साठ मार तडाखे पिस्तूल संगिनीचे ॥ २ ॥

पुष्पराज माझा ऐकुन घ्यावा दोहोरा ॥ भोगिंद्रा भोग्य भवरा ॥
दिवसान दिवस रंग चढता निरा गहिरा ॥ झडते फैरावर फैरा ॥
तुम्ही नाद लुब्ध कां भेदी इष्क कटघारा ॥ समजून घ्या मग
विचारा ॥ नित्य ख्याल तमासे अखंड रंगजीचे ॥ ३ ॥

धनि आप सुगर महाराज श्रेष्ठ राज्यांत ॥ या कलीमध्ये भग-
वंत ॥ ना मुराद गरिव आम्ही तुमचे अनाथ ॥ पायधूळ निर्जीव
प्रेत ॥ आंगिकार माझा करा घ्या पोटांत ॥ मस्तकी ठेवा हात ॥
गाई सगन भाऊं तेज कांच वंद आंगणीचे ॥ ४ ॥

० काय म्हुन घातलीस आण

(राग भूपाली)

चालः-मन्हाठ मोळा तुझा ॥ जपून चाळ लोक

होनाजी

नार मन्हाठमोळ्याची ॥ काय गोड वोलणे भुजवूर चालणें मुरवत
चौडाळ्याची ॥ धृ० ॥ उत्तम मास कार्तिक ॥ पाहिलास अरवार
गुरुवार शनिवार सात्विक परमार्थिक ॥ जिजा वाटतें सुख ॥ पा-
पणीच्या बाहेर डोळे केले जाद्विर छार्तित भरली हुक ॥ घामे-
जले मस्तक ॥ जहरी इंगळीचा डंक उमरिने दोन्ही पंख जाहले
मी भयानक ॥ आग झाली टाळ्याची ॥ १ ॥

काय म्हुन घातलीस आण ॥ तुम्हि कोण आम्ही कां वायकोचे
स्वामी उभे राहा सावधपण ॥ नाहीं गेले पोरपण ॥ दाढी डोई
पिकली देही सारी सुकली जिन्हा चांडाळिण ॥ जगण्यांत सद-
गुण ॥ हातीं घ्या दरपण ॥ सांगा निरोपण लोका चित्त देऊन ॥
गोळे बेरिज गोळ्याची ॥ २ ॥

गोळे बेरिज आम्हाला ॥ कार्तिक मासीं वद्य एकादशी पुन
चाटका लागला ॥ पेस्तर सालीं तुला ॥ तान्हे बाळ कडेवर मो-
त्याचे लाडेवर आला संतोषला ॥ दिधीवर विश्रांतिला ॥ पाहिलीच
भोळवट हातीं तांब्या गळवट पाणी दे प्यायाला ॥ खूणगांठ
जिन्हाळ्याची ॥ ३ ॥

मन माझे मोहिले ॥ पावले ज्ञानराज फत्ते जाहले कामकाज
वर साधन साधिलें ॥ व्यासाने बोधिले तें फळ प्राप्त आसाहुन
आप्त श्रीफळ मज लाधले ॥ शिवसांभ आराधिले ॥ राहु केतु तीक्ष्ण
रविराशिला ग्रहण चंद्राला लागले ॥ प्रित सावता माळ्याची ॥
सत्य सगनभाऊं निर्मीपुन भाग घेऊं आण राधा सावळ्याची ॥४॥

येउं द्या माझी कांही करुणा

(राग संकिर्ण)

चालः--राघुकारणे झुरे मैना ॥ अरे चल दुष्टा बैमाना

—होनाजी

येउं द्या माझी काही करुणा ॥ पाव गिरिजापति भगवाना
॥ धृ० ॥ पूर्व पुण्याईचे ताले ॥ म्हणून हे सुख प्राप्त झाले ॥ जन्मां-
तरी तप आर्चन केले ॥ रत्न वाळूमध्ये सांपडले ॥ भाग्य या नशि-
चाचे ताले ॥ पतिला प्राणदान केले ॥ फुटला हा विषयाचा
पान्हा ॥ १ ॥

आज गे कां ही पडली मला आंत ॥ सखा नाही आला मंदि-
रांत ॥ भोग्या भवण्यासी एकांत । कसी कर्मिली सारी रात ॥
कोण्या स्त्रियेसी मन शांत ॥ लुब्ध जाहला न कळे अंत । किती
गे बाई आवरूं या मना ॥ २ ॥

आमुच्या प्रीतिमध्ये अंतर ॥ पडले नाही आजवर ॥ आपले
गुज सांगूं मी कुठवर ॥ साथ मल्हारी गिरिवर ॥ नेमधर्मा-
मध्ये आंतर ॥ पडले नाही आजवर ॥ आग लागो या चांगु-
लपणा ॥ ३ ॥

रावळ सिधु कवी समर्थ माझा ॥ प्रसन्न ज्ञानेश्वर महाराजा ॥
नारिचा रंग गुलाबी ताजा ॥ प्रित चाळवीशी मलुराजा ॥ भाउ
सगनचा आगाजा ॥ धोंडिराजास पूसा मवजा ॥ रामाचे उत्तर
दयावे गूणा ॥ होण्या गवळ्याचा झाला चुना ॥ ४ ॥

० नार चंचल मनि घावरी

राग संकीर्ण

चालः—फार दिवस लागला छंद तुझा सख्या

होनाजी

जाते ग वयानो नार चंचळ मनि घावरी ॥ पुरुषाचा पोशाक
करुनिया झाले रानभरी ॥ धृ ॥

कर जोडून विनविते सख्यानो मला न्हाऊ घाला ॥ चर्चुन मै
लागिरी उंच स्वासीक अत्तर तेला ॥ पांच पेच अलवेली आणा
कोणी वांधुन पगडीला ॥ आंगि रेखिला जामा रुंद पट्टीचा बुंद
शेला ॥ सजवून तुरुंग खासा वर नख्याचा ठेविला ॥ ढाल लाल
गेंड्याचि रंगित हाती समशेर भाला ॥ ॥ चाल ॥ खंजीर ते गा
कंवरेस कसुन फाकडी ॥ तीर कमान दुसरी हाती फुलाचा छडा ॥
अश्ववर स्वार जाहली थेट कानडी ॥ रंगिली बत्तिसी घवघवित
मूखी वीडी ॥ मित्रिणी उभ्या त्या एकाहुन एक चढी ॥ अश्रुपात
वाहती हुंदतात घडिघडी ॥ बोळविसी आवडी कां जणू जाते
माहेरी ॥ लोभ असुं घा आतां मायबहिणी आम्हावरी ॥ १ ॥

घेउन मूशाफर भेष फाकडी अप्रतिम सजली ॥ मर्दानी दागिने
आंगवर चमचमाट बिजली ॥ दाही बोटां आगट्या डुबवस्तामध्ये
गजबजली ॥ थवथवित शिरी केस अत्तर चमेलमिधें भीजली ॥
गुप्तरूपी एकांति मागल्या द्वारानें धजली ॥ निरवानिरव करून
सखी जाते मजलोमजली ॥ चाल ॥ मनि हेत धरून मार्गानें चाल-
ली त्वरें ॥ दरकूच निघाली ती विषयानें त्वरे ॥ मग तृषा लागली
व्याकुळ जाहली बरें ॥ करी भरून घेतली झारी प्राण घाबरे ॥
त्या वनामध्ये वृक्षावर वनचरें ॥ किजबिज करितार्ती जातिवंत
पाखरें ॥ मृदु उत्तरें बोलतो का परदेश तिरी ॥ राघु साळुंकीला
सांगतो इष्कवाज कुमरी ॥ २ ॥

राघू उत्तर करी पद्मिणी पेका दृष्टांत ॥ प्रितीची लक्षणे जाणती
चतुर गुणवंत ॥ प्रधान कन्या पुत्रसावकाराचा बळिवंत ॥ बाळ-

पणीचा मित्र सखा नित्य रमे एकांत ॥ कोणे एके दिवसी उभयतां
 उदासले चित्त ॥ वर्तमान कळतां राजाला करि प्राणघात ॥
 ॥ चाल ॥ तु भ्रतार माझा मैलागिरी चंदन ॥ आले हृदय भरून मुख-
 चंद्राकडे पाहून ॥ शामकर्ण वारु तुजसाठी सजविन ॥ घेईन
 सतीचे वाण म्हणे कामिन ॥ त्या रणांगणी पाणी तुम्हास पाजिन ॥
 घालून मुखामधें मुख दिल्ले वचन ॥ असा हेत परिपूर्ण असेल तर
 जा खुशाल नारी ॥ कार्याकारण केलि निवेदन पुढे कथा भारी ॥३॥

एक राघवा वत्तिस लक्षणी मी चतुर भार्या ॥ तसाच माझा
 सत्पुरुष तो गुण प्रकाशसूर्या ॥ सर्व संपन्न गुणसंपन्न गुणातित
 त्याच्या सौंदर्या ॥ उपमा द्यावया न मिळे पुरुष स्वामि ऐश्वर्या
 आज्ञा द्यावी मला पाखरा वळखलीस चर्या ॥ निवडून सांगितला
 चांगला प्रीतीचा पर्या ॥ ॥ चाल ॥ घरि आणिन उचलून ललकारी
 वारूला ॥ एक वेळ देउन दमचाक करून फेरिला ॥ हे कंटक
 वन दारूण एक दाखला ॥ चालावे घोड्या दूर पंथ राहिला ॥
 घोकरणी करित तिथें आसल सखा एकला ॥ यास्तव लौकर
 भेटावे राजवनसीला ॥ मग जीव संतोषला सुखाची रात्र जाइल
 सारी ॥ रूसरुपुन वोळणें वरें केले हो घरबारी ॥ ४ ॥

सख्याकडिल वर्तमान निर्मळ पंचमीच्या दिवशीं ॥ वृंदावनी
 चालले कृष्णाजी द्वारकानिवासी ॥ जे वेळीं सय जाहली प्रियक-
 रिण नाहीं त्यापासी ॥ उदासले अंतरी लागला चरका चतुरासी ॥
 अकस्मात येऊन पोहोचली कामिना सुगुण गुणरासी ॥ जवळ
 नव्हती सुखे लोटल्या रत्नाच्या रासी ॥ चाल ॥ म्हणे उभे असावे
 चरणावर लोळते ॥ घालुनी गळ्यासी मिठी हो कवटाळिते ॥
 मुखचंद्र तुमचा आदरे कुरवाळिते ॥ कल्पना घेऊन सांगा आज्ञा
 पाळिते ॥ आज रंग सख्या रंग वाहारिने खेळते ॥ मनि इच्छा
 पुरवुन द्यावी कसी टळते ॥ राया वोवाळिते मागली कथा प्राण-
 प्यारी ॥ सगनभाऊ म्हणे रत्नपारखी ऐकतील सारी ॥ ५ ॥

राग आणि त्यांचे सांत्वन

(राग विलोवर)

चालः—कां बारिक कातले सख्या म्हणुन किती—

होनाजी

नट नाटक तू खेळ छविला अतवाला अलवेली तऱ्हा । गजा आग
जाळ्या भवताल्या फिरतिल बागांतुन येता घरा ॥ ध्रु ॥ तुमचि
आमची प्रीत रसलि माहित नाही तिसऱ्याला । आपण उभयता
एक विचारे नानापरि रंग उडविला ॥ कोण आवडती मी नावडती
माहित नाही चित्ताला । आपुण कानाडोळा केला कां हो मुखुख
कान्हा जाहला ॥ आजवरा म्या चिन्ह पाहिले हारतुरा
कोणी पाठविला । माझ्या गळ्याची आण शपथ घे नाव नको
चोरू मजला ॥ छेल बटाऊसाठी मोहना राणीचा जाहला मारा ।
मी रक्ताचे सिंपण करिन मग वसल्या सिंग्या फेरा ॥ १ ॥

परस्परे वनभोजन करितां किंचत् सई होईना माझी । जाई
जुईच्या वेला खाली नित्य उडविता रंग वाजी ॥ लाहन खुऱ्या
ठेंगण्या देखण्या त्या कां होईना त्या राजी । पंचामृत जेवायास
मिलते पात्रावर पोळी ताजी ॥ उंच जरीचा शालू नेसून रंगी
वेरंगी प्याजी । गठा पडून मुखी विडा घालती चहूंकडून म्हणती
वाहवा जी ॥ तुमचे तुम्हा आवडले परंतु डोम जाहला शरिरा ।
या रांडाला शिक्षा करिन नाहीतर जाईन देशांतरा ॥ २ ॥

परद्वारि मन रमले तुमचे अलावाला गा घाउन घेसी । आड-
पड्यानें बोलत होते पण आपला सिद्धीस नेसी तोंडावर बुरखा
बेऊन भोजन करतां करतां जासी । प्रहराचा करणाः फुंकल्यावर
अकरावी भरता येसी ॥ हातापायाच्या डाहाळ्या सोडुन कोमेजुन
मजकडे पाहासी । मोठा धुरंधर पंत चालला घाबरून पाणी
पीसि ॥ आटके करता नको म्हणता पदराने घालिन वारा । कोण
हत्तिला वळ्याळ म्हणते हें माहित पुणें शहरा ॥ ३ ॥

असो याजहुन नाही खोळंबा शपथ आम्ही गंगेची करू ।
 तुझ्या विचारे जे करणें तें स्वस्थ वैस नको रागे भरू ॥ तु रूप
 सुंदर कोमल कांती नयन तुझे कमचे मारू । तुझी प्रीत चालु दे
 सखी फार पाहिले फिराफरू ॥ द्रव्य खर्चुन मूळ पाह्याचे कोण
 कसे हें दिसती हेरू । कोण दिसेना प्राण प्रियकरे चल रंग-
 महाली रमज करू ॥ सगनभाउ म्हणे इष्कवाजहो या प्रीतिला
 जीविधरा । संतांची पायधूळ होउन जन्माचे सार्थक करा ॥ ४ ॥

मय तो जोगिन होउंगी

(राग भुपाळी)

चालः- वर कांतीचे शब्द ऐकुनी या कानी-

होनाजी

दाद कोइ नहीं देता मय तो जोगिन होउंगी ।

राख लावा माझे आंगी ॥ धृ ॥

हाल हाल फकीरी लेऊं धुंडत वन वन मे जाऊं ।

सख्याला दृष्टीने पाहू ॥

पितम प्यारे होगये न्यारे विडा किसें देऊं ।

कोण्या समजुतीने समजाऊ ॥

हाल जंजिरा लेऊं वंद चोली कुवती देऊं ।

आग्ना/क्षा शरिरी लाऊ ॥

रैन चैन दिलख नत्र है मैं ले उस भोगी ॥ १ ॥

चार घडी दम पकडो शहरमे भेजो हलकारे ।

नगर धुंडून पहावे सारे ॥

बखत पडा है मुजपर रफिकु लाना आजपुरे ।

नाहीं धिर विषयाचे वारे ॥

तिर कलिजा पार बलम मके जर बके मारे ।

असे द्रष्टा केले कारे ॥

छतीय भर भर आई आव मै बैठी वेतागी ॥ २ ॥

ये वन डेसिर ताज लाज रखना मोतीवाले ।

अतां मी त्राहि फार झाले ॥

आई मे हलके बाहेर कपडे उतारके डाले ।

चुडे फोडून तुकडे केले ॥

दोनो हातमे उंचे चिनीके भरभरके प्याले ।

असे द्रष्टा कारे केले ॥

सगनभाउचे ख्याळ हरफ चमके समशेर नंगी ।

राख लावा माझे अंगी ॥ ३ ॥

जळ्या लागला काय हो वहेनी

राग संकीर्ण

चालः—आला वसंत शिमगा सण ॥ रंग खेळु सख्या
होनाजी

जळ्या भागला कायहो वहेनी ॥ सीन भाग गेला भावोजी पाहता
जयनी ॥ ध्रु ॥ पहिले वहिनीचे नाते ॥ हे बाळपणीच होते साजणी ॥
माहरचे माणूस येते ॥ बोलते भित भीत साजणी ॥ तोंडाउन
फिरवी हात ॥ इष्काचा चेतला पोत साजणी ॥

चाल कंबर सोडा लावा घोडा वाडा आहे शेजारी ॥

आपले पतीची सेवा चाकरी करून येते माघारी जी ॥

स्नानासि उन उन पाणी भोजनासी पात्र भरुनि पाठविते ॥ १ ॥

पतिरायाचे चोरीन ॥ मी बंदोबस्ती करीन अहो सजणा ॥

लागली असेल भूक ताहन ॥ मी आप हस्ते वाढीन अहो सजणा ॥

मजवरती पंचप्राणा ॥ आता करा भोजन अहो सजणा ॥

चाल जेउन वोला रत्न अमोला मजला काय काय आणले ॥

गुजरार्थीचे अचूक लेणे डागिने चांगले जी ॥

पांघराया चुनडी बडणी नेसाया रंगी फुटाणी घे साळू ॥ २ ॥

विंदि टीका सीसफूल ॥ वाळ्या वुगड्या काप अनी ॥

मोल साजणी ॥ मंगळा सूत्रा मधील लाल ॥ चंद्रहार सखे वीन मोल

साजणी ॥ मोत्याचे पेंडे पाहाल ॥ सरीवरती मीन्याचे वेल

साजणी ॥

चालः—छंदफंद डागिणे बुंद आज गेंदपरी घालावे ॥

रुळ साखळ्या घालुन हळू हळू चार कदम चालवे जी ॥

वोला तोंड भरुनी कमरबस्ता सोडुनी मी येतो ॥ ३ ॥ आता

बनलिस रंग वाहारीची ॥ हिरकणी केली गारिची साजणी ॥

मला सांग खबर माहेरीची ॥ वातमी शहर पुण्याची साजणी ॥

पुरवाची हाऊस नारीची ॥ तुम्ही आपल्या प्राणप्यारीची साजणी ॥
चाल ॥ रत्न भूपती झाली भ्रांति धावा करिते क्षण ॥ चंद्राकडे
पाहा सूर्याकडे पाहा काय तरि तेज तीक्ष्ण जी ॥ गाई सगनभाऊ
रंगेला सुलतानी असमानी जन ह्यणती ॥ जळया भागला कायहो
वहेनी ॥ ४ ॥

उचलुन कडेवर कां घ्याना

०

(राग लीलावरी)

चाल:- नुतन वय माझे शरीराला काय करू

हेनाजी

लाड लाड येते येते मनरंजना । उचलुन कडेवर कां घ्याना ॥ धृ॥
दासी मी तुमची तुमची निरंतर । येउन वसते मांडीवर ॥ असुं
द्या ममता ममता मजवर । उभी लाजुन सन्मुख पदर ॥ तुम्ही
तर माझे माझे सरदार । शरीर नाजुक माझे फार ॥ उष्णता भारी
भारी झोंप येईना ॥ १ ॥

चमकत येते येते सरदार । आंगावर लखलखाट जवहार ॥
नेसली शालु उंच पैठणीचा वंहार । पदर दीड मजली जरतार ॥
विनंती करिते करिते मी उत्तर । ठेउन मस्तक चरणावर ॥ तोंड
गोड बोला सखि सजना ॥ २ ॥

समजल्या आंग्री आंग्री राजवनसी । धरि कवटालुनि पोटासी ॥
नको हो हात लावूं लावूं आंगासी । दिवस तिसरा मी सीवनी-
शी ॥ उद्या मी न्हाइन न्हाइन चवथे दिवशी । डाग पडला आंग-
वखासी ॥ गोळा करूं द्या करूं द्या विच्छोना ॥ ३ ॥

न्हाउन मी आले पातळ नेसुन । नीऱ्याचा घोळ हातीं धरून ॥
गेला रंग महाली महाली आनंदानं । उभयपक्षीं करी भाषण ॥
हळु हळु म्हणते सांभालुन । दुखवाल कंवर सरसरून ॥ जवाकडे
पाहाता पाहाता हैराण । जणो तुमची निजणे वसणे ॥ सगन म्हणे
आतां विडा वसुन घ्याना । उचलुन कडेवर घ्या ना ॥ ४ ॥

भेट करवा प्राणपतिची

(राग-माझ)

चाल...स्नेहें संगत नदी उतरावी ॥ दासीला दुर नव० ॥

होनाजी

आ गे सखे घडी वरुषाची ॥ भेट करवा प्राणपतीची ॥
 नाहीं आस्ता धन द्रव्याची घालिते आण माझ्या रक्ताची ॥ धूर्त
 आ ग सखे गेंद गुलाला ॥ कुठे धुंडू छेलछबेला ॥
 मी रतले त्या स्वरूपाला ॥ ममतेचा घालुन घाला ॥
 आपला पण सिद्धीस नेला । शोभते मी कांता वचनाची ॥ १ ॥
 आ ग सखे जडित शृंगार ॥ करिते मी वारंवार ॥
 मुदराखडी माथ्यावर ॥ कंठानें तु भरपुर ॥
 चकचकाट चंद्रकोर ॥ शोभती करी आंगठी पाचुची ॥ २ ॥
 आगे सखे लोभ करावा ॥ दिलभर पलंगी असावा ॥
 नखरा कोणास दावावा ॥ गोविंदविडा हातीं घ्यावा ॥
 चेतली अग्न या विषयाची ॥ ३ ॥
 आ ग सखे कोमल कांती ॥ हातीं धरुन चांदणी राती ॥
 ही घडी वरुषाची जाती ॥ भोगावा सखा मंदिरातीं ॥
 भाउसगन गुणीजन गाती ॥ रामजी चाल गाई नखन्याची ॥
 घडी वरुषाची ॥ ४ ॥

नांव तुझे जयना

(रगा पगज)

चाल-श्याम सखी सुंदरी । कोण्या सुभगाची मदनमंजरी ॥

होताजी

नयनकुरुंग फिरंग लखके जस कराडचे मनोरे ॥ कुच
तनु रे ॥ ध्रु ॥

नांव तुझे जयना ऐकिली इष्कवाज खेळसणी । आलो वांधोना
पैना सोडिले जोतपुर भाळवणी ॥ चंचल मृगनयेना कर कांहीं
नैनाची मेळवणी । करते मुकाम हुकुम असेल तर शितळ होय,
तनु ॥ कुच तनु ॥ १ ॥

जोतपुरचे लाल पंवी आलो लालडी हुडकाया । लुटूं दे नगद
माल चटूं दे झेंडा लाव भडकाया ॥ आरक्त लोचन लाल भरली
छाती आली तडकाया । ताट भरून डोळ्यासी हारळ आले खुपती
काहाड कणु रे ॥ कुच तनुरे ॥ २ ॥

क्या कहते हो रंगवाज गबरुं मै तौ इष्क की मारी । ये वंझनके
राजसाहेव रखो हुमत हामारी ॥ रखो जरा शिरताज तबसें
आखा खुसी तुमारी । रात होने देव बात बनेगी इतनी आर्ज
सुनो रे ॥ ३ ॥

सूर्य अस्तमान झाल्यावर करती रोषनाई । आपले वचन प्रमाण
पावली नवखंडची जानाई ॥ चटूं दे इष्क कमान भोगा नाही
माझी मनाई । रत्न सगन भाऊ किर्ती जयाची नभमंडळी धनु रे ॥
कुच तनुरे ॥ ४ ॥

० त्याचे न माझे सँवर झाले

2689

(राग शिजोटी)

चाल -सर्व गुणसंपन्न राजेंद्र पाहिला दृष्टी--

होनाजी

पति भर उत्रांनीत मी भर उत्रांनीत वर्ष वारा तैरा । त्याचे न
माझे सँवर झाले लोटले मास वारा ॥ धृ ॥

लग्नाची तारीफ सांगतें पहिलीच केली जुळणी । झाला वृत्तांत
ऐकुन घ्यावा रुचीकर केवळ आळणी ॥ न्हायाला वसविले परंतु
मी नाही आले वळणी । डाव्या बाजुला चौरंग त्यावर मौजेची
खेळणी ॥ डोळा चुकवुन उर चोळावा जशी गव्हाची मळणी ।
माझ्या बहिणी त्याच्या मेहुणी हाटकाउन टाका गुळणी ॥ रंगाचा
भडीमार सख्यावर लाली लाल सारा । रागे कोणाला भरले नाही
भिजले गुलाल मारा ॥ १ ॥

संताप्रति श्रुत केले परंतु राया साळयासी । हृदयीं स्मरता
जावे वनांत पर्वणी प्रयाग काशी ॥ मानवासी बहुत
प्रार्थिले करुणा येई ना त्यासी । न्याय इनसाफ पाखर पक्षामधे
प्रीत आहे खासी ॥ पक्षामधे प्रीत आहे की नाही पुसते सांभ
निवासी ॥ ऐकताच उत्तर पिंगळा कुजवुजला शांती सिवासी ।
शुभवेळा अमृतवेळा सुषेळ वेळ संहारा ॥ सुख जाले शरिरास
उभा द्वारीं पतीचा हलकारा ॥ २ ॥

काये बोलू सुख वाटे ना हाटका गार पगारा । खरा प्रश्न घ्या
ऐकुन जैशा जमिनीवर वर्षती गारा ॥ तंत्री मंत्री पुष्कळ भरले
पुर्ण अभ्र ढगारा । शब्द तुम्हाकडे नाही माझ्या दैवी इंगळ सा-
रा ॥ विट्टलदासी त्याची मी क्षणभर गर्डिन नाम नगारा ॥ ज्ञाने-
श्वराची ओवी, जनीचा अभंग कोणी तरी गा रे ॥ पतीच्या
शोकांतरे हाळहळ ते संत हो वारा । लोटांगण घालीन चरणा-
वर होईल विघ्ननिवारा ॥ ३ ॥

जासुद विनंती करी निघताना बोले आर्ती श्रेहाने । दिले जरीं
 पोषाख स्वामीला चक दौलतरायाने ॥ वाग बगार्च पाहाता राव
 येता आनंदाने । रण बहेरी रणतोफ शिपाई बरोबर सुरमदाने ॥
 आले राजमंदिरीं स्त्रीयाला नाना रितीचे देणे । जैशी ज्याची इच्छा
 तैशी पूर्ण करिल भगवान ॥ आयश आराम करा दिन होऊन
 प्रार्थिते द्वारा । सगनभाऊचे मुण पेकुनिया गुणीचा होत
 मारा ॥ ४ ॥

नवीन आलिस पहाण्यांत

(राग संकीर्ण)

चाल - निजा तुम्ही वेगळे विछाना टाकून पलंगावरी ॥

होनाजी

पाहिलेस नेत्रानें जरासे कुच ठेवशील उघडे । इच्छा आमची
पूर्वीं फिरून आम्ही न येऊं फाकडे ॥ धृ ॥

नवरत्नामधि चंद्र पाहिला तेजस्वी आनवा । नवीन आलिस
पाहण्यांत शेहेर पुण्यामधि वुट नवा ॥ आम्ही आपुल्या चित्तांत
इच्छातो ताहे सारिला जवा । तु आज्ञानामधि तुझी खुण ही ठाऊक
तुच्छा जीवा ॥ तुसि करावा इष्क आतां तूं दे शकुन उजवा । तोंड
भरून गोड वोल जैसा निरशा दुधाचा खवा ॥ तिसरा महिना
भरत आला श्रम करिता माशुकडे ॥ १ ॥

उत्तरसी प्रति उत्तर व्हावें निजलीस का जागी । बौध्यरूपी
बोललिस नसावी चतुराई आंगी ॥ काय आम्ही बोललो मनन
कर मंदपणा त्यागी । परमेश्वरे दिधले हात पाय मग कां व्हावी
पांगी ॥ प्रित करावी चतुर गुणस्त गुणरस रंगी । अमृत फळ त्या-
गुन शुद्ध खातिस पिकली वांगी ॥ तुझ्या दिलाची गोष्ट राग नको
येउ देऊं गडे ॥ २ ॥

धर्मन्याय सांगितला ऐकता चित्तीं हर्षावें । मान्य करून उप-
चारे गुणिचे गुण घेत असावे ॥ कल्पवृक्ष पाहुन शितळ छायेखाली
बसावे । त्यातील सारांश तो सुज्ञानांस पुसावें ॥ शिजवुनिया
शरीरास आपुल्या अहो प्राण विसावे । तेव्हां आपण एकवेळ
प्राण मित्रावर रुसावें ॥ पायाशुद्ध स्त्रियाचीं लक्षणें सांगितले
उघडे ॥ ३ ॥

माझी एक विनंती ऐकुनि ध्यावी मजसाठीं । आसे नवें आसे
वर्तावें सांगितल्या गोष्टी ॥ संतोष मजला झाला हे गुण आहेत
तुझे पोटी । प्रित साधी लोभ विनोद कीं घडून येईल हीष्टी ॥ हे
उत्तर भंगील हा दोष ज्याचा त्या कडे । सगनभाऊ म्हणे सुखी
असावे सोन्याचे चुडे ॥ ४ ॥

मी वचनिं विकली जाइन तुमच्या करी

(राग कालंगडा)

चालः—तुझे वेड लागले मला भरे गुणि जना—

होनाजी

आवचिता राज अंबीरा दृष्टी पाहिला ॥ न्याहाळुनिया पाहते
चंद्र जसा उगवला ॥ धुं ॥

तुम्ही सर्व गुणसंपन्न माझे मुणनीधी ॥ मजविसी कल्पना
नका धरू चित्तामधी ॥ मी दासि पदरची चरणी लागन अर्धा ॥
मसि कां बोलाना वेळ 'आहे की सुधी ॥ तुम्ही वौध्य रूपिका
वसतां हारल्या बुद्धी ॥ चेतला मदन आग जाली शरीरामधी ॥
तुम्ही मुंज गुलछानावाद आढळला मला ॥ न्याहाळुनि ॥ १ ॥

मी दासि पदरची लोळनचरणावरी ॥ मी वचनी विकली जाइन
तुमच्या करी ॥ केसाने कापला गळां फेकिलिस सुरी ॥ भाल्याचि
जखम मज लागुन गेली उरी ॥ जे कर्णे तेंच करावे संगतें तरी ॥
वचनाचे साचे कळुन आला आजवरी ॥ तुज पापी रकुरी जाले
भोग भोगिला ॥ आसो कर्णेच होते कसा डाग लाविला ॥ २ ॥

ऐकुन धे नारी हासुन बोले साजना भरमाची मुठ तूं नको दाउस
फोडून ॥ आम्ही कोण कुठिल राहणार सांगतो खूण ॥ बाळपर्णी
खेळ खेळत होतो हवसन ॥ हे अशा रीतीने वागत होतो जपून ॥
कर शेवट नारी धरी तू अमुचे मन ॥ बळकग धरिला पदरास
हाच दाखला ॥ जसा मोहना राणिने बटाऊ हातीं घरीला ॥ ३ ॥

लागतां हातास हात चंचळ कामीना ॥ घाली ज्वहार अंगावर
पिंजव्यांतिल मैना ॥ वेणी मुद राखडी मधी घोस माईना ॥ लाल
गुंजावाणी डोळे जसे नयना ॥ तटतटित कंचुकी नेंसुन शालू
जुना ॥ पतीसंगे चारी प्रहर केली कर्मणा ॥ गुणी सगन भाऊ
हरीपदी चरणी रंगेला ॥ रामा हर्णे नारी शरण जावे विठ्ठला ॥४॥

बाहार खुदा विसर गये

(राग कालंगडा)

चालः...सखी शाम चले मथुरा नंदलाल दुलारे ।

होनाजी

शामभई राम तुजे आराम करेगा । पिहुजन पार अल्ला खैर करेगा ॥ धृ ॥

सुनत सखी पिहुन यका इष्क कहते । रुख सत् के वक्त कच्छु बयत कहेते ॥ रत् फरेकव बदंगीमो रयन भयेते । घोडे उपर रवार हुयेते नयन भयते ॥ पलो सफलाय खुदा मेहेर करेगा ॥ १ ॥

हामपके गहर निबु लागे दराने । हा मसे दुवागीर बने पिहू के बिराने ॥ हौस गये मोतनका चारा चराने । त्वरस लगी पानी कीदर जाऊं चुराने ॥ अल्फ सुखां पटकुंगी लहुंसे भरेगा ॥ २ ॥

डाग लगा कलीजे उपर पिहू के कमलका । याह करो फौजा कुलजाव आलमका ॥ बान चुबान सनसमो हाय रे जालमका । छाती उपर वार जडा नयन वलमका ॥ बाहार खुदा विसर गये क्या तौं करे गा ॥ ३ ॥

इंत जाय उन्मतसे भीलना तन मन । गय बगा आवान हुवा वही हुसेन बहान ॥ नही उजेन पार गये है रे गुल चमन । पाँच करो रुक पुरे मीरज के समन ॥ सगनभाऊ मुरशदकू सिद्ध करेगा ॥ ४ ॥

गोरे गाल मजा पहाल

ॐ

(राग जंगला)

चाल...सवदा कर आवड गडे कां पडले साकडे ॥

होनाजी

गोरे गाल मजा पाहाल जपुन चाल फाकडे ॥ धृ ॥

इष्क यार फार आम्हा छंद तुझा लागला । रंग पाहुन दंग
झालो संग करुं चांगला ॥ शरीर गोल वजन तोल पाहूं तुझा
मासला । उर छाती छवकदार नको पाहूं चहूंकडे ॥ १ ॥

चारी सोमवार मजा संगमावर पाहात जा । चौभौते लाल उमे
मजांन राहात जा ॥ रावळ गवळ्याची चाल नित्य मुर्खी गात
जा । विसनीच्या छव्यामधे टिकत चाल फुल झडे ॥ २ ॥

नवा करून थाट वाट विसनीला घेरसी । ज्वारी वाजरीची
जमिन जेव्हां तेव्हां पेरसी ॥ नेत्राच्या नखन्यामधि दर्वीला घेरसी ॥
शरीरदान करुं कुणास नको पडूं देउ साकडे ॥ ३ ॥

सकळ स्त्रियांमधे जोत तूं बनलिस पुतळी । चोळी तंग पाहुन
रंग जशी रंभा भूतळी ॥ नाथ सिद्ध सगनभाऊ कवन गाई
रावळी । रामा दर्दीचे गुण चौमुलखी चौघडे ॥ ४ ॥

झाला हो वनवास

(राग संकीर्ण)

चालः—गांवा जातो प्राणविसावा राहवा दोन गोष्टी—

होनाजी.

झाला हो वनवास पती गेले नवतीचा पाहाणारा ॥ आतां कैचा
राजा भरत्री भरतपुरच्या राहणारा ॥ धृ० ॥ कुंकु कशाळी शोभत
नाहीं रत्नागिरीच्या ज्योतीचा ॥ माझे हे रूपस्वरूप पारखे झाले हे
तोवा तोवा ॥ पसा पसा डोळ्यातुन पाणी एकसाळ पद्मनाभा ॥
जसा ताणहुले काढी ढोसर तुळजापुरची जगदंबा ॥ डाहाळी जळुन
कोळ जाती गळुन पडे भितीवर आंवा ॥ शापिले शकारी काय रे
आज्ञांकित तुमची रंभा ॥ पुनरपी उद्धार होऊन काय शेपावर
निजणारा ॥ १ ॥

इंद्रादिक गांजिले दशकंठा जन्मामध्ये संवहार ॥ मंदोदरी वीले
रावणा नम्र होऊन जोडन कर ॥ मुळीच दुष्ट झालासी रामचंद्राशी
काम होइल बरे ॥ श्रम घडवीले रघुरायाला हे तुजला मुक्तीचे
घर ॥ शरण रिघाला विभीषण बंधु पाहुनीया सारासार ॥ चिरं-
जीव आद्यापी त्यासी आंपिले राज्यभार ॥ पतीसहित मी दीन
असता कसे लुटले रे लुटणारा ॥ २ ॥

काव्य ऐका श्रीकृष्णाचे क्रशीपुन यादव श्रापिले ॥ भागीरथीचे
तीरी लढाई करून समग्र मारवीले ॥ दोन प्रहर रात्रीचे वेळे
समाचार घेऊं ठरले ॥ धाय लोकळुन वृक्षाखाली चिंतातुर बसले ॥
तेव्हा किराते काय केले ॥ धनुष्य बाण ते क्षणी कसीले ॥ तळ-
पायां तळहात मस्तक फोडून क्षितीवर लोळवीले ॥ बरे किराता
जाउन सांगा सोमवंशीच्या झुंजणारा ॥ ६ ॥

अर्जुन वीले काय अज्ञा सांगावी राया धर्मा ॥ धर्म ह्मणे रे बंधु-
राया निरदयी व्हावे घनःश्यामा ॥ सुभद्रेच्या कांता काकुळती

येतो आत्मारामा ॥ वाण काढा प्राण चालला यासमर्थी वाचिव
आम्हा ॥ चतुरभुज नारायण त्यांच्या गती आशा सीव सीव
रामा ॥ काय पाड आमच्या राज्याचा ठावे असे लिहीले कर्मा ॥
जीवंत असो पतिराज ते नको भेटवूं भेटविणारा ॥ सगनभाऊ
म्हणे सपुत कपुत कोण आहे रे झुंझणारा ॥ ४ ॥

पराक्रमासारखी प्रीत करा

(राग भूपाळी)

होनाजी

चालः—द्वादश वर्षे आंगी पूर्ण भर नवती आली रंगा—

पुणे शहर मुलजार मुशाफर म्हणे येथुन जाऊं ॥ बादशाई वेदर
पाहु ॥ धृ० ॥ सीताकांत रघुनाथ रामरूपी स्वरूपी सूर्य जसा ॥
उभा रणमंडळी भीष्म जसा ॥ श्रीकृष्णासी केली प्रतिज्ञा सुदर्शन
घेसा ॥ पार्थ वीर पाहील तमासा ॥ रथी मारुनी दाहा सहस्र
देवा पांडवासहीत पळसा ॥ नेला पण सिद्धीस ऐसा ॥ चाल ॥
कीर्तीवान् कसे जाची प्रतिमा कलयुगी ॥ देश दक्षिण वाकेराव
राजद्रि सौभागी ॥ सांब वरदायक जो शुचीर्भूत भोके वैरागी ॥
अर्धांगी वामांगीसहीत संतोष सदा सेवूं ॥ पांडुरंगी ज्याचा भाऊ
॥ १ ॥ धनी समर्थ महाराज स्त्रीया आम्ही दोघे गुणशांती ॥ एक
वचनी कोमळ कांती ॥ काय आम्ही चुकलो शेवला बोला प्राण-
पती ॥ सख्याची अंतरती भक्ती ॥ प्राचीन नगर सोडुन जाता
कोण ग्राम वस्ती ॥ तुम्हाला शुभ चिन्ह दिसती ॥ चाल ॥ स्वामी
मर्जीने आम्हाला तृप्त करुनी या जा ॥ विनोद नाद नानापरीचे
भाषण गोड बोलुनी या जा ॥ सुखे लावुं वाटे आलींगन देऊन
खुषाल जा ॥ पराक्रमासारखी प्रीत करा ॥ तुम्ही श्रीमंत राऊं ॥
कोणाच्या ग्रही नका राहूं ॥ २ ॥

अनेक सुर शिपाई चपळता तेजाची भरली ॥ जसा उगवला
सहस्र तरणी ॥ छत्र चांचचे चवरी मोर्चिल हातची हातरमरणी ॥
निघाला नमस्कार करुनी ॥ स्वरूपाकडे पाहवे ना वितळतो जागो
जागी आशी ॥ इंद्र लाजतो इंद्र भुवनी ॥ चाल ॥ मुशाफर वेष
घेऊन प्रपचीक वस्त्र आसमानी ॥ स्वार आश्वावरती श्याम
कल्याणी चतुरगुणी ॥ ध्यान गंगेमाते शुद्ध मार्ग टोक्या आज
गंगा तिरी सुख पाहूं ॥ ३ ॥

प्रार्थना करुण गंगेची आमचे लक्ष तुझे ठार्यो ॥ माय बहिण गें
विठावाई ॥ देसी विदेसी दो चौ महिन्या होता लवलाही ॥ प्रवा
सावीण कर्मत नाहीं ॥ राज्यभार सोडून गोपीचंद झाला गोसावी ॥
आमर काया जाणती शाई ॥ चाल ॥ कोणाची प्रीत कशी आंतरी
जाऊन वेदर पहा ॥ पाषशाई तक दौलतावाद अगोदर पाहा ॥
किती सांगती तेथे कामशेनाचे गोपुर पाहा ॥ हरकुच गेले राव
वाग पाहीला शितळ छाऊं ॥ उतरलें तेथे उमरऊं ॥ ४ ॥

पाहुन दौलतावाद मनाची झाली संतुष्टी ॥ कीला बीन मोल
उंचोरी ॥ सीरी प्रवास घेऊन निघालो ज्या कार्यासाठीं ॥ शहर
वेदर पाहाया साठीं ॥ ललकारून तुरुंग शाम कल्याणी ऐक गोष्टी ॥
तुझ्या आमच्या पडल्या गाठीं ॥ चाल ॥ वाग वंगला पाहुन पुढे
निर्मळ वागर सिरा ॥ देवालय आंवेचे चमत्कारिक प्रयत्न करा ॥
आंवेच्या दर्शना नगर नारीचा समदाऊं ॥ त्या प्रज गोयी खुण
वाऊं ॥ ५ ॥

कल्पवृक्ष वंगल्याशेजारी पदार्थ इच्छीले ॥ सुण भूमिकेचे
पादा वहीले ॥ सर्व सिद्ध साहीत्य होउनीया आनंदात बसले ॥
तेज सुर्यबिंब प्रकाशले ॥ जीवाभावाच्या विचित्र कांता त्यानें
पाहीले ॥ ध्यान गंगेचे अंतरले ॥ चाल ॥ उभ्या राहिल्या पुढे
चांदण्या चंद्र पाहुनिया मग्न ॥ स्वरूप न्याहाळून सारे आंतरी
संतोष निमग्न ॥ येकेमेकाल म्हणती कुमारी आम्ही लावूं लग्न ॥
उखा चित्रलेखा ह्मणे दावी चित्र लेहु लेहु ॥ प्रद्युम्न पाहतां तृप्त
जेउं ॥ ६ ॥

मर्यादा ठेउन पुस्त पाच्यारून सौंदर्या दिसते हिंदुपदचर्या ॥
ह्मणे मुशाकर नका वीसरुं गुणींयी गुणकार्या ॥ खोल आहे
प्रीतीचा पर्या ॥ आम्ही वनांत फिरणार घरीं लावण्य दोन्ही
भार्या ॥ दिल्ली स्त्रीचरीत्र क्रीया ॥ चाल ॥ गिता आठरा आध्यै आर्या
मोरोपंताच्या ॥ त्यातली खुण जाणुन कल्पणा आंगी संताच्या ॥

थोर घरच्या पात्रा आहात तुम्ही भाग्यवंताच्या ॥ इष्क हाचांडाळ
 काळ महाकाळ वर धाऊं ॥ मग कैचा आठवें खाऊं ॥ ७ ॥
 निराकारी दाखले आकारास आले तें ऐका ॥ नाहीं ठारक नगर
 लोका ॥ सदासीवाचा भक्त बाणासुर कन्याःत्याची उखा ॥ सुगर
 मिळाली चित्रलेखा ॥ स्वप्नामध्ये प्रद्युम्न पाहतां प्रदीप्त परम
 सखा ॥ आहें पुराणी जाची टीका ॥ चाल ॥ आहें माहीन स्वाभी
 कल्पना जीवीच्या जीवल्गा ॥ निपुण ज्ञानी घुर्ण माफ करोनी
 सोडा जागा ॥ बागर मणिक दुसरा समर्थाचें चित्राजोगा ॥ गंगा
 चंद्रभगा पांडुरंगास नका भाऊं ॥ पाक श्रेहा कोण ठेविल नाऊं
 ॥ ८ ॥

नाता यत्न प्रयत्न करुनी भोहिले सगुण मूर्ती ॥ गाऊन वचनी
 शर्ताशर्ती ॥ आपण जीवीच्या सख्या कुशळता दाऊं शुद्ध आर्ती ॥
 इष्कसागरी आली भरती ॥ गतपुरुषे शेहराची रचना पाहावी येश-
 कीर्ती ॥ कृपा बरी पूर्ण आगहावर्ती ॥ चाल ॥ राव राजर्द्रि म्हण
 धन्य तुमचाच्यातुर्यपणा ॥ आशा भगवंताची नाहीं सफळ कल्पना ॥
 सख्याला भाक दिधली फिरुन ये रस्ता रानोवना ॥ पद कडवे
 कवन शोधनें आर्थ घेऊं घेऊं ॥ इष्क गातो सगन भाऊं ॥ ९ ॥

आले माहेरचे पत्र

(राग यमन)

चालः—हे सुवर्णच्यंपके तुजलां सखे घडोघडी ॥

होनाजी

आले माहेरचे पत्र सख्याला विनवणी सांगा । कृपा असावीं
अजवर ऐशी प्रार्थना सांगा ॥ धृ ॥

मोकळे नाही पत्र लखोटे करून पाठविले। येताक्षणीं प्राणविसावा
किचीत जवळ नाही ठेविले ॥ दोन्ही कागद वाचुन पाहार्वे काम
आहे लिहीले । आत्मराज तुम्ही माझे तुमच्या इफ्कामधे पोहोले ॥ जे
हृदयाचे मित्र त्याला नाही सांगितले । ही शवटची भेट मी तर
मेल्याहुन मेले ॥ फार तुम्हाला छळीले जसे बोलिले तागा ॥ १ ॥

आयुष्य मर्यादा माझी काय आहे विनेत्रा । निमे सख्याला घावे
निश्चये कमलोद्भवनेला ॥ दरीद्र हारण केले ठेवीले चांगले मित्रा ।
दिले घेतले तुमचे खाते ठावे सर्वत्रा ॥ त्वरा आता जायाचे घरीं
यावे संपात्रा । मुणगोविंदे वाटे लावा सीरच्या सीर छत्रा ॥ जे
झाले ते वरेंच झाले जिवीच्या जीवलगा ॥ २ ॥

काय तुझी उतराई होऊ सीर पर्दी ठेवीले । सारें निरुपण सांगा
सख्याला हंसाला नाहीले ॥ षडरसी पक्कान्न मीष्टान्न सोवळ्यानें
केले चरचरीत शाखा पात्रावर संतोषे जेवीले । अमुका समुख
मोजन केले ते आठवले ॥ आतां वरोवर कैसे जेवण प्राणाला
मुकले । क्रियाभ्रष्ट झाल्यास धरित्री देइना नागा ॥ ३ ॥

खीसमतदाराच्या हातीं पत्रिका दिल्या भावार्थे । नानापरीचे
करून बोलणे घेउनया येथे ॥ मुखजवानी सांगितली ऐकीली
रायाने तेथे । जमाखर्च मार्गेच नाही वहीवर खाते ॥ जावे अथवा
राहावे गरज नाही शोधुन पाहा पुरते । तुमची क्रीया तुम्हास
लागेल काय जाईल येथे ॥ सगनभाऊ म्हणे जायाचे कोण आहे
सद्या जोगा । बौद्ध्यरूपीं पंढरीस हरी तो स्मरा दांडुरंगा ॥ ४ ॥

बोलणे मंजुळ मैनाचे

(राग मूपाळी,)

वाल-लटपट लटपट तुझे चालणे मोठे गडे नखण्याचे-

होनाजी

टुन चालशी रोख नको मारु नयनाचे ॥ बोलणे मंजुळ
शु० ॥

शा दिसें परंतु परोपरी सजली ॥ चाले ठुमकत चमकते
विजली ॥ लाल भडक वेणी सडक आत्ति चमेली मर्धा भिजली ॥
कसुनि कटी पातळ दीड मजली ॥ दिव्य तनु राजेंद्र पाहुन मुख-
चंद्र सुरत धजली ॥ सरळ कुच कंचुकीत भिजली ॥ मृदु मृदु
मंजुळ आवसन गायनाचे ॥ १ ॥

हांसते वसत चालण राजांवीरा सिरा हस्ती ॥ आंगी भर
मदनाची मस्ती ॥ नखणी दामोदरे नित्य तिसरे ताली वस्ती ॥
सदोदीत विषयाची कुस्ती ॥ आलख पल्ल मारी थवपी कमाना
तीर कसुनि कस्ती ॥ आचपळ प्राणाशी होय तस्ती ॥ भोसूं
म्हणतां विषय सांगड वांधु नेमाचे ॥ २ ॥

सर्व भूषणें करून सावरून वरून पदर सिरीचा ॥ खुलला भाळीं
चंद्र सिरीचा ॥ उरैस्थळी करि झटपट लटपट तो हार उरीचा ॥
कंचुकी रेखांव कांठ जरीचा ॥ लावण्याची सीमा मुखोटा तेज
मान परीचा ॥ जणुं कां मणका सर्पासिरीचा ॥ कैक आर्जवी
फिरता परंतु दैवी कोणाचे ॥ ३ ॥

जाई जुईची शेज फुलाची त्या मोगन्याची ॥ करवळी पाच्या
रंगाची ॥ प्रधानपुत्र हस्तकी धरता घडी एक प्रेमाची ॥ पुरविली
मग इच्छा त्याची ॥ रावळ सिंधु म्हणे लावणी इष्टवाची ॥ प्रसं-
गी कविता ही कविची ॥ सगनभाऊचे कवन अमोलिक नाथ
साप्रदाचे फोडले मडके रंगान्याचे ॥ ४ ॥

सखा रुसला जाते घरीं

(रांग भूपाळी)

चाल— तुझ्या त्रितांचे दुःख मला दापूं नको रे—

होनाजी

कुठें गुजराथ कुठे शहर पुणे ख्याती करी ॥ सय झाली असेल
सखा रुसल जाते घरीं ॥ धृ० ॥

याच्या किर्तिचे पत्र मला आले होते ॥ काय सांगु तुम्हा सांगा
आम्हा भले होते ॥ काल रात्रीं स्वप्नांत धनी निजले होते ॥ नजर
नजरानें शरीर गेंद दिल्ले होते ॥ मला मांडीवर घेऊन जणु न्हाले
होते ॥ प्रेम प्याले रसभरीत गोड प्याले होते ॥ अन्न भुल
मला तैसी मला भुल पडली ॥ वचन दिल्ले होते जाते सये
झडकरि ॥ १ ॥

नजर काय नेऊं नेते नजर नेत्र दोन्ही ॥ भेट झाल्यावर पुढें
ठेविन कुच दोन्ही ॥ त्याचे चरणावर शीरकमळ जोडून पाणी
आजपरीयंत खात आलों अन्न पाणी ॥ सुररण सुरफंदी मतवाला
आमचा धनी ॥ बालोवाल करीन खुष तृप्त नेत्र दोन्ही ॥ जेजूरीचा
राव मल्हार आमचा धनी ॥ आली गोड घ्वनी जाते सये जलद
करीं ॥ २ ॥

घाट कुसराचा वाट तळकोकणची ॥ झाडी करि दाट एकसरे
बनवनची ॥ वसई सुभा सितळ मार्ग तरी दातरची ॥ चला उत-
रूनीया वस्ती केले माहीमची ॥ चिचणीतारापुर उंबरगांव दम-
नची काय तारीफ सांगावी दोन्ही किल्याची ॥ नगर घनदेवी
नवसरी दादासाहेबाची ॥ प्रथम मुजरा करूं पुकार बडेदे
नगरी ॥ ३ ॥

तप्ती वांगदेव सुरत शहर बाजुला ॥ कुच करुनि दरकुच आलो
भडोचला ॥ तेथे आदी माया नरमदा ही संताला ॥ भावे करुनि

बंदुनि जीव संतोषला ॥ मीयागांव सोडून मार्तंड जेजुरीला ॥
एक रात्र तेथे कर्मिली श्रम हरिला ॥ माझी आर्जी जाउन सांगा
दादासाहेबाला ॥ चिठी झाप्याची घ्यावी जलद कृपा करी ॥ ४ ॥

राव समशेर बहादर कां आया हालकारा ॥ चलो याद किया
साहेबने ललकारा ॥ परिजात करिन कुल उवाहार नग सारा ॥
सब देखनके लही जा बहुत लग प्यारा ॥ नंगा होती कीं सात
धनी लेऊं मुजरा ॥ बिर बडोदा देखनकु खडा जग सारा ॥ कडे
तोडे पोषाख दिये नांव तेरा ॥ सगन भाऊ कहे यमा की छेव
न्यारी ॥ ५ ॥

जलभरके प्यारी उठे

(राग संकीर्ण)

चाल — गडे गुलनार गुलचमन निसीचा रमण ॥

होनाजी

चली गैद धरन मखमोल कमलका फुल हात पिंजरा मैनाका
लिया ॥ खुप बनी महेबुप विचतर नयनोने गचव किया ॥ धृ० ॥

सब जर्द किया पोषाख बडी बडी आख नाकमे नखनीं जहु
राखीसे गले मोतीलन की माल लटक रही त्रिवन हाल पर चले ॥
सुनेके कंगन हात आसल गुजराथ चला एक जाय चौक मे डूले ॥
मारे नयन तडाखे आषक देख जमीनपर भुले ॥ चाल ॥ लेचलीपन
घटपर विजली पिंजरा आलख किनारेपर धरे ॥ छम छनन बाजे
पैजन पग मे लखा खनूनर झुरे ॥ चला जलभरनेकू नादर पठीया
कुदकाद जलभरे ॥ किन्ने शहरका दिलदार मुशाफर यार प्यास
लगी पाणी पीने आया ॥ १ ॥

जलभरके प्यारी उठे महीताप लुटी कहे मोहना लेऊं सीरदर
घडा ॥ नयनसे नयन मिला के मिछे देख मुशाफर खडा ॥ चाप
क्यौं रोती गुणपरी इषककीं सुरी केक तेरे सवाल कां तीर जडा ॥
सलाम लेव छबिले गवरुं ठयेरके च्यावुक भीडा ॥ चाल ॥ किन्नेक
वक्षीके घुत तुमारी ज्वानी सलामत रहो ॥ कसमरि मे नखरा
उदेपुर बस्ती महाल कहो ॥ यवकहे सखी मुख सां बात लाल तुम
एक दिन मंदिर रहो ॥ मोहना की मिटी जुवान तनमकीं जान सुन
पंचीका जीतर भया ॥ २ ॥

मय कहूं तूं सकुन पछा नरही देमें छान देखने नीकला दखन
वतन ॥ हुशारहां के खडे रहो प्यारे सुन केल गुल रतन ॥ तुम
ज्याव कहोजी प्रभुराज गुलछना बाज निमोना शहर हमारा
वतन ॥ महल खडे है सब कंचनके आव लग किये जतन ॥ चाल ॥
सब छोड दिया सनसार इषकेवातर क्या कहूं वयान ॥ मथुरा
विंदरावन घाट व्हायके तेरे हुशैनके शरान ॥ उजन एक वन्हाण-

पुर शहर पुछेमें था एक मकान ॥ क्या कहूं कुच कत्या न
न जाय ॥ बदनाम हा ये सुवे कलीना कवा वह था ॥ ३ ॥

चतुरसे चतुर मिला चांदसे खुला ॥ एक पर एक हो गये
कीदा ॥ चला महेलमें पितम प्यारे मोहोवत का जुग बाधा ॥
मतवाल कुच दिलमे खोप बदनमे खीलाप तुमारेसे नार्ही जान
जुदा ॥ इष्क करुंगी पोचा बंदे खाजे न वाजे खुदा ॥ चाल ॥ ले-
गये मंदीरमो रफी खवारी सेज फुलो के घटा ॥ प्यार पोर मुजर
गये रयन चथनसे आषकने रंग लुटा ॥ बासा रात्रुके ख्याल चम-
कते झुकते गाते मिठा ॥ भाऊ सगन गावते ख्याल बजे चौताल
मिजालस रामाने खुष किया ॥ ४ ॥

मी तर कळीं किं जाईची

(राग भुपाळी)

चालः—ऊठ रंग लूट जाहली अन्न देहाची

होनाजी

उभी द्वारीं मी वाट किती पाहूं ॥ पंचप्राण तुम्ही रत्न कोठें
ठेऊं ॥ वरकांतीची प्रित नका दातूं ॥ इष्क करा पुरा जरा
नको भिऊं ॥ धृ ॥

मदनबाण तुम्ही मी कळी जाईची ॥ तुला पाहाता होती अन्न
देहाची ॥ खुण मुद्रा ही बाळपणाची ॥ आशा तृप्त करा मज दी-
नाची ॥ बसा सेजारी आवडमनाची ॥ इष्क करा पुरा मी भुलली
मिण्याची ॥ द्रीष्टी पाहता किती आलाप बला घेऊं ॥ मला सोडु-
निया नका जाऊं ॥ १ ॥

परी जात करुन भाइ जवळ या हो ॥ मला घेउनिया पलंगी
बसा हो ॥ वस्त्र आरमानी झटपट आज त्या हो ॥ आप हास्ते
हार्ती गेंद हाता लाहो ॥ करीन नखरा आज इष्क चेतला हो ॥
मज दुरबळास माल गवसला हो ॥ विषयबाण भेदला कोणास
होऊं ॥ शरीर दान करिन कोठें तुला पाहूं ॥ २ ॥

सुभरा चांदण्यामध्ये वाट तुम्ही पाहाते ॥ बसुन झुरक्यांत मार्ग
न्याहाळितें ॥ केव्हां याल लाल पेहेरावा मी करिते ॥ नग डागीनें
चकचकाटणें कर्ते ॥ राव बनसीचे दरशन आधीं घेते ॥ भाव गर्ती-
चा दाऊन घुहें येते ॥ मिठी घालुनीया मुखचुंबन देऊं ॥ सोडा
राग भाग नका दुर जाऊं ॥ ३ ॥

सखा चमकुन हार्ती धरींला पूतळीनें ॥ नेला मंदिरांत हर्ष यु-
क्तीनें ॥ बसा शेजारीं जवळ मला घेणें ॥ आंगसंग घेईन कृपा
द्रीष्टी पाहाणे ॥ लक्ष माझे मी थोरा घरचे केणें ॥ सगन भाऊचे
गुण ऐकुन घेणें ॥ रामा दर्दीचे नवें छंद गाऊं ॥ गुरुनाथ सिद्ध
प्रसंगांत ध्याऊं ॥ ४ ॥

उत्तरचा रहिवाशी

(राग संकीर्ण)

चाल--सख्या तुम्ही पुणे पाहिले श्रीमंताचे

—होनाजी

काशीचे राहाणार मुशाफर पंजी प्रवास गवरुं ॥ नाही पाहिले
गुलछनाबाद पाहावे यास्तव झाले स्वरुं ॥ ध्रु० ॥

प्रातःकाळीं प्रवास होणे ॥ आडीच प्रहर रात्र झाल्यावर
एकांत ऐकतीस पट्टराणी ॥ स्वप्न दावील भगवंताने ॥ मनांत होती
कल्पना साडेसाहा सुभे दक्षिण एक वेळ पाहाणे ॥ कोमळ
कांती राजस वदने ॥ करार झाला निश्चय जाता आम्हाला लाग-
तील साहा महिने ॥ संगे कांहीं नको दलभारु ॥ १ ॥

घोडा सांगा सुज्ञानी ॥ जिनावर भरगच्ची कलाबतूचे जडले
हिरा मिन्याचे पाणी ॥ कलगी सूर्यपान मुलतानी ॥ गळ्यांत ताई-
त्या पेठ्या आकबरी मोहरा पायी तोरड्या तुफानी ॥ आपण
केला थाट पठानी ॥ तेव्हां अश्वार स्वार झाली राव राजांद्र
हिंदुस्थानी ॥ हातांत भाला पांच हातीं आरुं ॥ २ ॥

दर कूच चालले राजांद्र ॥ मार्गावरल्या नगरखिया टकमक
पाहताच उगवला चंद्र ॥ कोण्या पट्टराणीचा भोगांद्र ॥ आमर
घुरीचा राजा कोणी पाहिला दिसतो प्रत्यक्ष इंद्र ॥ मर्यादा
आंगी क्षीर समुद्र ॥ एकमेकीला पुसती तारामतीचा होता असा
हरिशंद्र ॥ भव्य स्वरूप धना कर तारु ॥ ३ ॥

इष्क बाज सावळी मूर्त ॥ उजनी बन्हानपुरची मजा पाहुनी
आसे पैठणांत ॥ स्वामी पाहावा एकनाथ ॥ श्रान गंगेचे करून
दर्शन घ्यावे ज्या घरीं पंढरीनाथ ॥ राहे ज्या देत कळावे घेत ॥
दुरून पाहिले गुलछनाबाद देहांत लागुनी गेली ज्योत ॥ भंवते
बाग मध्यसी शेहरुं ॥ ४ ॥

खबर कळली नगर स्त्रीयासी ॥ बारवे तिरिं मुशाफर उतरला
 उत्तरचा रद्दीवाशी ॥ शेषभास आल्या पाहाण्यासी ॥ सिरी वागर
 राण्याचा चंद्र मोकळे हात सगुण गुणराशी ॥ प्रजन्यकाळीं
 चपळ आकाशी ॥ फॅकसी नोक एकसारखी बरोवर नेत्राची बुंद-
 खाशी ॥ तयासी बोले मुशाफर चारुं ॥ लावणी सगन भाऊची ॥
 जडणी रसीक दुधारी गहेरे वारुं ॥ ५ ॥

जाळा वाचुन कड येईना

(राग संकीर्ण.)

चाल :—विषय नावरे मन बावरे होऊन खांब

होनाजी

माया नाहीं लोभ नाहीं पेसी कां गे रुररवती ॥ नाहीं लागत साजण हाती ॥ धृ० ॥

मन इच्छेचे भोजन पात्री दीप तस्तामधी मालवे ॥ शरीर कार्ळीज कालवे ॥ डावी पापणी लवतां राहिली उजवी बाही पापणी लवे ॥ कर्म घेते हेलावे ॥ थटकारून किलविलाट करतां तांवर भोवती तोलावे ॥ कसुन कटोरे खोलावे ॥ माझे काळे पोळे करतां सुंदर येती काकुळती ॥ १ ॥

निजणे वसणे आसले तर आसो ॥ नसले तर नसो देवा रे ॥ पोटांत सुटले हे वारे ॥ वारेंदरी केदार इच्छिले होईन एकदा वरभार ॥ जडो सख्यासी वेव्हार ॥ पतीचे दिल चिर्ती दिले सोडखत दुसरी पाहिली आरबारे ॥ कापुन घेईन तलवारे ॥ माझ्या प्रितीवरी बिजली पडली खाउनि निजते आकुती ॥ २ ॥

आखीचा तळतळाट कठिण खिहत्या वाईट मोठी ॥ कोण म्हणेल वार्ता खोटी ॥ धमकाउनि सांगा बायानों कैकाची गेली पागोटी ॥ तुमची होईल गुरगोटी ॥ हे कळकटल्या आंगाचे रांडरूं जग म्हणधी बाबर होती ॥ काय पडलीस काळी सठी ॥ निंद ही रांड सवत माझी तोंडांत पडो इच्या धुळमाती ॥ ३ ॥

जाळा वाचुन कड येईना मायावाचुन कोण रडत ॥ जखमी मानुस तरफडत आता अंत कां पाहाता माझा सांगा हितगुज आवडत ॥ उतरा नदी पाणी चढत ॥ करुना कर शब्द बोलून आले शयनी दुडदुडत ॥ हातीं आले खाते बुडत ॥ सगनभाऊचे गुण पेकुनिया ॥ उड्या घालती आतीरती ॥ मुलखावर ज्याच्या किर्ती ॥ ४ ॥

विनंती अर्ज

(राग संकर्ण)

चालः—उद्या जातील स्वामी०.....इ.

—होनाजी

चित्तापासुनि प्राण सख्याला आर्ज विनंती माझी ॥ रसातली
वसविल आझुन कां पाठ पुरविली माझी ॥ धृ० ॥ तुम्ही कुटुंब-
वत्सल तुम्हासी प्रीत करू नये केली ॥ कसे पुढे होईल कळना ठाई
गोष्टहि गेली ॥ रात्रंदिवस घोर पतीचा कर्षि तरी जाईन मेली ॥
माझ्यावरच्या वाट साखरा होईन ख्याली खुषाली ॥ वेल मांडवा-
वर जाईचा जाई गुंतल वेली ॥ जाणून बुजून कळी तोडिता गळून
भूमीवर पडली ॥ आकल गुंग कशास्तव जाहाली कां बोलाना
दाजी ॥ बरे दिसल तें करा ज्यामधीं पंढरीनाथ राजी ॥ चित्ता-
पासुनि प्राण० ॥ १ ॥

कथा कितनी नित्य जाता सारसारल्या गोष्टी ॥ अर्थ करून
सांगते उभयताची होते संतुष्टी ॥ शब्द कसे मुक्ताफळ केवळ
होती अमृतवृष्टी ॥ मुळमाया सोडून बरळता दाविता कड
आष्टी ॥ ब्रह्मज्ञान कथुन कांहीं जोत पडेना दृष्टी ॥ नांव ठेवायां
जागा नाही वेडी मी होते कष्टी ॥ कर्णे प्राप्त तुझा आम्हासी प्रित-
राव ऐकोजी ॥ घरकुटुंब सांभाळून क्षणभर बसवेना बसले
जी ॥ २ ॥

वजनदार भार न सुद उत्तर केले धरून फुगाई ॥ ज्वारि वाजरी
रोगी गव्हाची जाहाली नाही सुगाई ॥ गुजराथ किं हो हिंदुस्थाना-
पासुनि आणली लुगाई ॥ अलंकारभूषणें दिल्यावर ठेवले नांव नगाई ॥
जडाव नग तेजी म्हणतां पेंसा कारते उगाई ॥ पाक श्रेहाचा पैका
आम्हावर नाहि घेतला करजी ॥ कसा देखील देणार आमुची प्रित
आहे विनव्याजी ॥ ३ ॥

देयाघेयाचा उदिस झाला लजा का वेव्हारी ॥ ते कांहीं घडले
नाहीं बबरा केला मोठा भारी ॥ डोळ्याने पाहिले पदर पसरून
मागितली वारी ॥ नाहीं करुना आलि परंतु भाषण एक जिव्हारी ॥
ऋहाण आल्यास चवथे वर्ष नाहीं कर्ण कुवारी ॥ लेकुरवाळी दिले
दाखले खोवले बोल जिव्हारी ॥ आंधळें मुके बहिरे त्याजमार्घि
संतध्वनीची बाजी ॥ सगनभाऊ म्हणे नका करूं फळ नाहीं
बिघडल मर्जी ॥ ४ ॥

मनांत हसले ग बाई हंसले

(राग संकीर्ण)

चालः—सुखांत निजले बाई ॥ निजले०

होनाजी

मनांत हांसले ग बाई हसले ॥ जाणूनवुजून फसले ॥ धृ० ॥
लुगडे निरीत फिटले ॥ भ्याले तोंडाला पाणी सुटले ॥ मल-
खांबासी झटले ॥ मिठी उभयतांचे खटले ॥ सोने आगीत
आटले ॥ काम शरीरी समध्या मिटले ॥ दोही मांडिच्या मध्ये
हसले ॥ १ ॥

इक्यार मतवाले ॥ दरदी शांती सुख मन धाले ॥ जहरी विषाचे
प्याले ॥ किति तरी सोसु जखमी भाले ॥ होती कित्यावर हल्ले ॥
खबुतर लोटन घेती पल्ले ॥ उरीं गेंद रसरसले ॥ २ ॥

भर नवती हातीवर गोळा ॥ मद कांडे चरकी गाळा ॥ खेळीमेळी
गंजिफा चाळा ॥ खूबसुरत चित्रशाळा ॥ पापणी लवती माझा
डोळा ॥ रणामध्ये समशेर चरुके चपळा ॥ रंगमहालामध्ये
वसले ॥ ३ ॥

प्रेमरसाची गोडी ॥ आकाशीं आंबा पिकला पाडी ॥ द्रव्य
नको रथ गाडा ॥ बागवगीच्यामधि फुलझाडी ॥ रंगरस
गाती धाडी ॥ नारळी फणसी ताडी माडी ॥ गुणी सगन भाऊचे
मसले ॥ ४ ॥

नावडतीची साखर आळणी

(राग विलावर)

चाल-आजन्मे सुख पावले शेवटीं निमग्न० ।

होनार्जी

कुठे करमेली रात्र सांग रे वात सारिते मुखाकडे ॥ कां निजलासीं
पाठमोरा हात येऊं द्या खव्याकडे ॥ धृ० ॥

निजल्या निजल्या काय मी वोलूं उठून बसते पाय ते ॥ तुम्ही
स्वस्त घ्या झोप रोप चापेचें कोमजल्या गाते ॥ उजवे अंग द्या
सोडुन डाव्या आंगावरती घ्या कलते ॥ देठापुन कार्ळीज लखलखते
शरीर पोटच्या थरारती ॥ जगप्रसिद्ध हे वर्म जाणोन केले कर्म
कोण्या रिती ॥ मित्र बरोबर तुमच्या होता किं नवता सांगा प्राण-
पती ॥ नावडतीची साखर आळणी आसे काहो कुडे पावडे ॥ १ ॥

गुळ नाही गोड सीवाचा राव तुम्ही निद्रिस्त कां जागे आसा ॥
नाहीं तरी निमित्त घेऊन झोपेचे काय बोलते मग पुसा ॥ प्रधान
पुत्र यकुळता एक त्याचा सत्वगुण आसा ॥ चोरी केल्यावाचुन
सजणा आरुण उदय होईल कसा ॥ तेव्हां पित्यानें मंत्र शिकविला-
किंचित वर्मां मिन जसा ॥ माणिक मोती सुवर्ण उचलुन दच-
कुन टाकी उसासां ॥ आखर शेवटीं साळीच्या कोंड्याचे चोरिले
गाठोडे ॥ ३ ॥

तुरुतदान महा पुण्य म्हणावें कैसा दातां धर्मकरी ॥ येजीचे
उसने सवेच देणें आहे सवाई समशेरी ॥ धर्मराज महाराज सौम-
वासिचे हस्तनापुरी चीखलाचा वारणा करून वाणे घेऊन गेली
गांधारी ॥ कौती माता म्हणे भीमासी जारे बापा इंद्रपुरी ॥ आई
रावतासी आणि पछाडून परत वाण कौरवा घरीं ॥ विभीच्यार
कर्मास आसे दृष्टांत पापपुण्य कोणाकडे ॥ ३ ॥

गोडीनें गोड शब्द मन वानवले मनाचें साक्षीनें ॥ सखा सखी

पोटासि धरुनियो पदरौ घेतले पापपुण्ये ॥ हे मंदिर चा सोडून
दुसरें मंदिर सुंदर सहस्रा गुणे ॥ सर्व सिद्ध साईत्य न्युनता नाहीं
नानापरि सुमने ॥ तिन प्रहर विनोद गुजरले चौथे प्रहरी सिता-
पीने ॥ कामचेतना शांत झाली उभयता राजस वदने ॥ पाहिले
नाहीं रविने केले कविने कसे काय हे कोडे ॥ सगनभाऊ म्हणे
होनाजी बाळा उत्तर चावे रोकडे ॥ ४ ॥

कशि जाउ सखे यात्रेला

(राग भूपाली)

चाल-आहो प्राणपती मी तुमची प्रियकर अबला.

होनाजी

मी सवासिनी कसी जाऊं सखे यात्रेला ॥ लुब्धले तुझ्या सुर-
तेला कसे करूं ॥ धृ० ॥

तुझ्या आधी जाईन पंढरीला चुरसा चुरसी ॥ आंगणांत झाले
दुरसी कसे करूं ॥ लोका ज्या पाहुन स्त्रीया तिला फुरफुरसी ॥
मनच्या मनांत चुरमुरसी झुरझुरूं ॥ बोलण्यामध आटापेनास
बोलुन उरसी ॥ हा मिथ्या वाद तूं करसी फिरफिरूं ॥ चाल ॥ ह्या
आहेत चाली तुमच्या ठाउक पहिल्या स्वामीराया ॥ जा पंढरीस
द्या गोष्टी सोडून दुरल्या स्वामीराया ॥ आम्ही स्त्रीया जात छळ-
नुक करिते मैत्रेला ॥ १ ॥

जे होयाचे ते होऊ दोघे जाऊ ॥ अंतरले वापभाऊ तुजवीन ॥
दोघाचे दोन घोडे सजउन घेऊ ॥ पंढरपुर विठल पाहूं विनऊन ॥
तु कळलीस बे वचनी माया लाऊं ॥ तुझी क्रिया नाहीं शुद्ध राहूं
म्हणऊन ॥ चाल ॥ इमान देऊन वचनात गोविले मजला ॥ राजस
वदने ॥ तुझ्यापायीं म्या संसार आवघा तुजला ॥ राजस वदने ॥
कोण घटका लागली म्हणुन जिव रिझला ॥ राजस वदने ॥ एक
दिवस नाहि टिकणार तुझ्या खात्रीला ॥ २ ॥

सखी सांगे सख्याप्रति आजवून मर्जी ॥ मी नव्हे मतलब गर्जी
जावलीगी ॥ या शहर पुण्याच्या स्त्रिया गोड वर वर जी ॥ हात
फिरविल तोंडावर जी पुढे बगा ॥ हा भरमाचा भोपळा आहे
आजवर जी ॥ न कळे फुटेल हा गरजी पुढे दगा ॥ चाल ॥ या
काळीं प्रीत चालवणें तुजला आमची प्रियकर राघु ॥ पुढे बग न
कोणा मिळेल तुला फुकाची ॥ प्रियकर राघु ॥ राहिली क्रिया

फेरफार गोष्ट लाखाची ॥ प्रियकर राघु ॥ या कर्म लागेल बद्दा
कुळगोत्रेला ॥ ३ ॥

रतु चौथा दिवस प्रातःकाळीं न्हाऊं ॥ खुषबोई अत्तर लावु
राजसा ॥ अनुभवे एकविचारे उभयता येऊं ॥ दरकुच पोहचले
जाऊं सा दिवसा ॥ केले चंद्रभागेचे स्नान क्रिया घेऊं ॥ तुळसी
पत्र बेल वाहू विठ्ठला ॥ रावळांत जाऊन अर्ज विनंती केली ॥
प्रियकर राघु ॥ कवी सिद्धनाथ म्हणे आशा पूर्ण झाली ॥ प्रिय-
कर राघु ॥ मुणी सगनभाऊचे कवन चंद्री नेत्रेला ॥ म्हणे
विवन या यात्रेला ॥ जिवलगा ॥ मि शीवनासी कशी जाऊ सखे
यात्रेला ॥ ४ ॥

तुझ्या आंगी इष्काच्या कळा

(राग लीलांवरी.)

चाल — बहुता दिवसा मज दुबळीवर पायधूळ

होनाजी.

प्रांत पुणेकडे पठारचे राहणार पंढरीस जाऊ ॥ जिवाला घोर
सखे नको लावू ॥ धृ० ॥ तुजवर आमची प्रित कसी तुज ठावे
आहे की नाही ॥ जिवाला शोध करून पाही ॥ आज्ञा मोडून कधी
तुझी आम्ही परग्रही गेलो नाही ॥ उभयताचे मन देते ग्वाही ॥
चवथा दिवस सरला पांचवे दिवसी कळले कांहीं ॥ पतिसंगे
रम जा ऐक ठायी ॥ चाल ॥ मनांत शोधून पाहावे ॥ उतरलो तुका
सखे सद्गावे ॥ पुढे गुण काय म्हणुन विसरावे ॥ आणखी भेटु नेत्र
घेती लाहु ॥ १ ॥

डोळ्यास आल पाणी ऐकता चपळा आकांत करी ॥ जिवाला
का श्रम देता भारी ॥ शुभवेळा प्रयोदशी दिन रवी-
वारी ॥ भाषण केले प्रहरी ॥ मला बरोबर न्यावे निश्चय
ठरला कारभारी ॥ हर्षयुक्त पाहावी पंढरी ॥ चाल ॥ मनचे मनांत
ठेवा ॥ पुरविली आस्ता नाही देवा ॥ भरवसा देऊनी जाता गावा ॥
करुणाकर मी गरीब माऊं ॥ २ ॥

ठाव घेतला नाही ठाव लागेना आस्तेविण ॥ जिव मिळल्यावर
माहित खुण ॥ निमेशिमे गुण ठसते त्यांत सासुबाईचे चोरीन ॥
सवड पाहुन होते बोलणे करी करवाला पाहु सखे इच्छीले
चित्तापुन ॥ हासु लागतिल सकळ जन ॥ ॥ मला घाल-
तील डोई ॥ मग आठवावे कृष्णाबाई ॥ भ्रम फुटल्यावर होईल
काऊ काऊ ॥ ३ ॥

मनोमन साक्ष आहे तुझ्या आंगी इष्काच्या कळा ॥ भेदल्या
नाही सखे वेल्हाळा ॥ आपली कुडी सजनाचा आत्मा एक दिसे

फेरफार गोष्ट लाखाची ॥ प्रियकर राघु ॥ या कर्म लागेल बट्टा
कुळगोत्रेला ॥ ३ ॥

रतु चौथा दिवस प्रातःकाळीं न्हाऊं ॥ खुषबोई अत्तर लावु
राजसा ॥ अनुभवे एकविचारे उभयता येऊं ॥ दरकुच पोहचले
जाऊ सा दिवसा ॥ केले चंद्रभागेचे स्नान क्रिया घेऊं ॥ तुळसी
पत्र बेल वाहू विहृला ॥ रावळांत जाऊन अर्ज विनंती केली ॥
प्रियकर राघु ॥ कवी सिद्धनाथ म्हणे आशा पूर्ण झाली ॥ प्रिय-
कर राघु ॥ मुणी सगनभाऊचे कवन चंद्री नेत्रेला ॥ म्हणे
बिबन या यात्रेला ॥ जिवलगा ॥ मि शीवनासी कशी जाऊ सवे
यात्रेला ॥ ४ ॥

तुझ्या आंगी इष्काच्या कळा

(राग लीलांबरी.)

चाल—बहुता दिवसा मज दुबळीवर पायधूल

होनाजी.

प्रांत पुणेकडे पठारचे राहणार पंढरीस जाऊ ॥ जिवाला घोर
सखे नको लावू ॥ धृ० ॥ तुजवर आमची प्रित कसी तुज ठावे
आहे की नाही ॥ जिवाला शोध करून पाही ॥ आज्ञा मोडून कधी
तुझी आम्ही परग्रही गेलो नाही ॥ उभयताचे मन देते ग्वाही ॥
चवथा दिवस सरला पांचवे दिवसी कळले कांहीं ॥ पतिसंगे
रम जा ऐक ठार्या ॥ चाल ॥ मनांत शोधून पाहावे ॥ उतरलो तुका
सखे सद्गावे ॥ पुढे गुण काय म्हणुन विसरावे ॥ आणखी भेटु नेत्र
घेती लाहु ॥ १ ॥

डोळ्यास आल पाणी ऐकता चपळा आकांत करी ॥ जिवाला
का श्रम देता भारी ॥ तैः शुभवेळा प्रयोदशी दिन रवी-
वारी ॥ भाषण केले प्रहरी ॥ मला बरोबर न्यावे निश्चय
ठरला कारभारी ॥ हर्षयुक्त पाहावी पंढरी ॥ चाल ॥ मनचे मनांत
ठेवा ॥ पुरविली आस्ता नाही देवा ॥ भरवसा देऊनी जाता गावा
करुणाकर मी गरीब माऊं ॥ २ ॥

ठाव घेतला नाही ठाव लागेना आस्तेविण ॥ जिव मिळल्यावर
माहित खुण ॥ निमेशिमे गुण ठसते त्यांत सासुबाईचे चोरीन ॥
सवड पाहुन होते बोलणे करी करवाला पाहु सखे इच्छीले
चित्तापुन ॥ हासु लागतिल सकळ जन ॥ ॥ मला घाल-
तील डोई ॥ मग आठवावे कृष्णाबाई ॥ भ्रम फुटल्यावर होईल
काऊ काऊ ॥ ३ ॥

मनोमन साक्ष आहे तुझ्या आंगी इष्काच्या कळा ॥ भेदल्या
नाही सखे वेल्हाळा ॥ आपली कुडी सजनाचा आत्मा एक दिसे

कनवाळा ॥ तेव्हा पचवील विषाचा गोळा ॥ आकाश जरी फड-
कडले डंष तक्षके तोडला डोळा ॥ पार पाडील हरी सावळा
॥ चाल ॥ सूचना मात्र ग्रहसम ॥ केली नाही पुरविली आस्ता ॥
चातुरमास कर्मिले गुदस्ता ॥ तेही कळले प्राण घुलाऊं ॥ सगन-
भाऊ म्हणे कार्तिक मासी जे घडेल ते पाहूं ॥ एक वेळ पंढरी
दाऊं ॥ ४ ॥

नवी होती कां जुनी होती ?

(राग सर्कार्ण.)

चाल—जाइजुइच्या फुला राजसा तुला

होनाजी

कसुन मारिला बाण भेदला जाण या जिःहारी ॥ मी कमान
मुळतानी वान हा कळला वेव्हारी ॥ धृ० ॥ पडत झडत आज
आला कोणीकुन उतरला चेहरा ॥ चोरटी पाउले वोळखली वरा-
चतिचोरा ॥ बारा द्वारा फिरून आला की येकीवर फेरा ॥ लट-
पटीत पगडीचा पेच घामेजला घे वारा ॥ चौकड्याचे मोती
विष्कळति सईलावल्या तारा ॥ भीगवाळीचा लोलक ढळला
तुझीया सुकुमारा ॥ नवीच होती का जुनीच होती तुमची
कूवारी ॥ १ ॥

काळ्या सावळ्या गोऱ्या भुरक्या लहान खुऱ्या दुंगण्या ॥ झडा
पडून घेरतील सख्या कोवळ्या बारिक चिमण्या ॥ एकीमेकीला
वर्म समजला लावतील फुणग्या ॥ आहे स्वरूपाची हाण वसावे
तशा गाळीत थीणग्या ॥ भरपुर भरल्या भरून उरल्या दाण्याच्या
कणग्या ॥ ह्या रांडा घरघाल्या जैशा शेतावर बणग्या ॥ लोणकडे
शुद्ध नाही कडूपणाची मवारी ॥ २ ॥

द्विर्वा पिवळी लाल काजळी कोरी ताजी घडी ॥ नम्र करून
नेशिवता आनंदे घालितात फुगडी ॥ हर्षाने वोळविता देउन
द्रव्याची गठडी ॥ मला बातमी कळली तुमची प्राण जीवाचा गडी ॥
दो घटकेचे सुख शेवटी मी पडले उघडी ॥ प्रीत घरोघर नाही
लुटून खातील सीरची पगडी ॥ लुटून फस्त करतील नेतील पलं-
गाच्या नवारी ॥ ३ ॥

मर्जी रक्षून बरीच वोळतास घेतलीस झडती ॥ इकाची सम-
शेर असली पेशवे लढती ॥ पंचप्राण अर्पिले आमुचे केव्हा दोष

माझी ओटी भराग

(राग विभास)

चाल- डाग लावू नका जाता माझी सोय करा.

होनाजी

पत्र लिहू नका जाते का जाते सये वाट करा रे ॥ येथुन त्वरे
माहेरासी हेची मागणे तुम्हासी माझी वोटी भरा गे ॥ धृ० ॥

फळशोभन केल्यास जाले महीने साहा गे ॥ आसे आनंदांत
स्वामी माझे दिवस दाहा गे ॥ पुढे जायाचे ठरले वसुन नवती
पाहा गे ॥ असी वोळली सख्यास राघू गृहीच राहा गे ॥ चाल ॥
कारे धरियली उदासी फोडुन टाकीन मस्तकासी ॥ नाही ठरत
जरा रे ॥ १ ॥

मला विसरी पाडून घात केला कसा गे ॥ तुम्ही जातीवंताच्या
स्त्रीया खाली बसा गे ॥ झाला वर्तमान स्वक्षयपणे निवळ पुसा
गे ॥ हारणी चुकली कळपांत धुंडित दाही दिशा गे ॥ चाल ॥ राघो-
विण सखियासी अन्नपाणी गोड जहाले लागत नाही जरा गे ॥ २ ॥

या मार्गे पत्र लिहीले होते काय त्यासी गे ॥ एक मास दिवस
पति राज गृही नाही आले रे ॥ बरे दिसत नाही खरेच आतां मरण
आले रे ॥ प्राण वाचवा असी मुक्त बहुत बरी रे ॥ चाल ॥
प्रश्न पुसा ब्राह्मणासी द्रव्य देऊनी विषशी उठा त्वरे जलदी
करा रे ॥ ३ ॥

विप्र बोले जा शरण तु अजनीसूता रे ॥ राम करिल तुझी शांती
नको करूं शोक ब्रथा रे ॥ चार योजन पतीजवळ आले हर्ष
चित्ता रे ॥ आज सोन्याचा दिवस चढल रत्न हाता रे ॥ चाल ॥
सगनभाऊच्या कवनासी सगर चाहाती राजवनसी रसीक गोड
सीरा रे ॥ ४ ॥

सुख आठवीन पतिचें

(राग कलंगडा)

चाल — नुतन बाहार नवतीचा जातो शरिर रवी.

होनाजी

माहालातुनि मि बाहेर आले चैन पडेना आंगणी ॥ धृ० ॥

काय आवस्ता जाली माझे शरिर हे खवखवते ॥ यास्तव बाहेर
आले सख्यानां चरित्र एका सवते ॥ सुखदुःख चोरित नाहीं
फळापुष्पावाणी पुढे ठेविते ॥ उभ्या कशाला राहाता वसावे
स्वस्तपणें चौभोतें ॥ कवळी ग माझी ज्वानी रुताला करकरा
लवते ॥ हें लवणी स्थीर करिल कोण बाई सांगा वचनीं गोवीते ॥
जसे दंत सळसळते गुदगुद्या करते जोवन दोन्ही ॥ १ ॥

कामचेतना जाहाली शरीरी विशेष आय होती ॥ कंबरेत प्रिया
निऱ्या भिजल्या चोळी भिजली छाती ॥ सर्पमर्धे गजराज
टोचिती भाले जखमी होती ॥ त्या जखमेचा गुलान नाहीं झुकत
चालला हत्ती ॥ मि बाहेर पडल्यावर भोवती लोक तमाशा
पाहाती ॥ तसचि कळ सोशीते परंतु आम्ही अबरुंच्या गरती ॥
चांगले दिवस येतील केव्हां येऊन सांगा कानीं ॥ २ ॥

रंग माहालातील पलंग विछोने गाद्यागिरद्या ॥ खाशा वैऱ्या-
वाणी पाठि लागतें आणखी उषा उसोशा ॥ नग डागीनें जडीत
जोहार कोंदन केल्या खाशा ॥ आंधक दिसते तेज नाहीं ऐणे
महाल आरशा ॥ विठ्ठल माझा तोही कोपला खचित जाली निरा-
शा ॥ काय केली तुझी चोरी पदरीं घाला जगन्निवासा ॥ आस
करूं कोणा तुजवीण सांभाळीना कोणी ॥ ३ ॥

मान्य करिना अर्ज विठ्ठल फारच उदास जाहाली ॥ जाते ग
वायानों फिरत पंढरीच्या भोवताली ॥ संताचे पर्दि मस्तक ठेउन
चित्तवृत्ती मन धाली ॥ च्यार दिवस सुख आठविन पतीचे भजन

करिन सुरताली ॥ नको घाबरी होऊं एकांतीं जासुदजोडी आली ॥
खुशाल जाहाली अंतःकर्णी भेटला तिचा वाल्ही ॥ सगनभाऊ
गुण गाती चाहाती ॥ गुणजिन गुण पाहुनी नवी । चाल रंग बहार
रसीली तद्दृष्टेच्या बानीं ॥ माझे मन भासते पतीविण झोफ
लागेना नयनीं ॥ ४ ॥

किने घुंगर बजाया

(राग कल्याणी)

चाल—किने मुरली बजाई गरर—

होनाजी

किने घुंगुर बजाया छननन छननन आवाज आया ॥ धृ ॥

आजी जाती आपने पिहूं कूं मिलने ज्याती ॥ आज ज्याती
आशक मतवाला जीका साती ॥ चांदणी रात नहि सरमाती ॥
बीदीसीस फळ चमक बत लाती ॥ बाके वाळ पुरावे मोती ॥ मांग
जमाच्या ॥ १ ॥

विष के मारे लुटपुट प्यारे ॥ ज्या कें पिहु कें आंगनमें भाले ॥
ईशारत करके लाल पुकारे ॥ थाप दरवाजा उपर मारी ॥ मजकूं
घर खावंदकी मोरी ॥ उठोजी मिया ॥ २ ॥

मोहन का सुनले मिठा आवाजा भारी आवाजा ॥ कुचलेकर
खोल दरवाजा ॥ पितमकूं देखे तर कलीजा ॥ हिंदुपद दखन कां
राजा ॥ आजी सुनतेव आजी महाराजा ॥ दर्शन बताया ॥ ३ ॥

सामने होवे अकबर काई ॥ छाती उमर गेंद भरकाई ॥ मिलाफ
होके चिराक सरकाई ॥ करकर चुरिया जदत्तर काई ॥ सगनभाऊ
कहे हुई भरपाई ॥ जुटी माया ॥ ४ ॥

सगनभाऊचे पोवाडे

पानपतचा पोवाडा

चाल—जुझी काळजी मला राजसा जासुद पिटवा इथुन ॥

सगन

भाऊ नाना तलवार धरून गेले गिलिच्यावर चढाई करून ॥ धृ० ॥
सवाई वाजीराव पेशवे पुण्यवान प्रधानानाना भाऊ गादीवर शूर
जन्मले जैसे अर्जुन ॥ शहर पुणे वसाविले मोहरा पुतळ्याला नाही
कांहीं उणे । चमके नंगी तलवार सैन्य हे सारे लष्कर पाहून ॥
गर्व कौदला फार जेसा लंकापति रावण । होणासारखे प्राक्तनी
कैसे लिहाले ब्रह्मघाने ॥ (चाल) ॥ वोलून अवघे वजीर । सजवून
या सभा सदरे ॥ मग कैसा केला विचार । पत्रे लिहिलीं एकच
तार ॥ अष्टप्रधान मानकरी सारे । जरी पटका ऐशीं हजार ॥ आले
मल्हारराव होळकर । फौजेमध्ये कुलअकृत्यार ॥ पलटणी उभ्या
तय्यार । शिंदे शई तोफेचा वहार ॥ बारा हजार बाणांची कतार ।
चाळीस हजार भौसले नागपुरकर ॥ विस हजार आरवसुमार ।
तीस हजार हपशी वरोवर ॥ अठरापगड लोक सारे । आपल्याला
मि नलीवर ॥ चाल ॥ चाळीस हजार पठाण नित्य तेथे चमकती ।
अर्धुज जात ही खंदी फिरे भौवती ॥ सिंघ जाट रोहिला नाही
त्याला गणती । घोरपडे नाईक निवाळकर नौबद वाजती ॥ घाटगे
मेहिते माने पाटणकर झुकती । ढालेशी ढाल भिडे जरिपटक्याचा
हत्ती ॥ चाळीस हजार सडक करनाटक चमकती । हे मानकरी
भाऊचे ऐसे दुनया बोलती ॥ एक एका वरोवर ऐसे पतके किती ।
बारा भाई जमले नाही त्यांची गणती ॥ सांडणी स्वाराची डांक
फिरे भौवती । अशी जमाबंदी करून ॥ भाऊ नाना०...॥ १ ॥

शाणवकुळींचे भूपाळ सारे मानकरी वरोवर । धायगुंडे
 पायगुंडे मोरे शेडगे पांढरे महशूर ॥ खळाटे लोखंडे भिसे वाघ-
 मोडे आणि क हटकर । शेळके बोळके काळे खवल खराडे नाहीं
 त्यांला सुमार ॥ शिरके महाडिक मिसाळ पिसाळ बोघे वरगे
 आहेत वरोवर । जाधव धुळवपोळ चवाण डफळे भौसले गुजर
 रणशूर ॥ लिंगडे कदम फडतारे घाडगे यादव थोरात भापकर ।
 आंगळे निंगले सेवाळे शिताळे रणदिवे वाबळे खळदकर ॥ गाढवे
 रसाळे जगताप जगदाळे काकडे काटकर । हे सारे सुभे भाऊचे
 उभे आपल्याला बाजूवर ॥ चाल ॥ चाळीस हजार करवल जमले ।
 सोडिले शिरावर समले ॥ रास्ते पटवर्धन गमले । ढमढेरे तळेकर
 तुमले ॥ आले पंत जागा त्यानीं आंखली । नाना फौज पाहतानां
 चकले ॥ दलवादल डेरे दिले । नगारखाने झडू लागले ॥ गोसावी
 त्यामधिं वायले । फकड ते सोटेवाले ॥ मग लमाण कितीक आले।
 वावन पागा फारच झाले ॥ चाल ॥ कोतवालघोडे सजविले श्याम-
 कर्ण । भरगची हत्तीवर झुला घाली हौसेने ॥ हौदे अंवारी आय-
 न्याचे तारांगणे । आघाडिला चालली लगी भडक निशाणे ॥ सूत्र-
 नाळी जंवुरे उंटावर राखुन । खंडा पट्टा सुरे तिरकमठा कमान
 लावून ॥ ढाल फिरंग नवाजखाणी निशंग गगन लष्केरी खूण ।
 पिस्तुल बंदुक चकमक चमके संगीन ॥ कडावीन बकमार याची
 खूण । राहिले एकदील खूण करून ॥ चाले फौज काय पाहतां
 दुरून । भाऊ नाना ॥ २ ॥

आंगळे इंगळे शेराले शिताळे रणदिवे वाखाले खळदकर ।
 गाढवे रसाळे सोनवणे जगताप जगदाळे काकडे काटकर । बोबडे
 दुवल मोहिते सिंगाडे सांवत खिरसागर । गोडसे निकम दुधे
 फाळके धुमाळ गडरे वालकर तोरदळकर ॥ ॥ (चाल) कितुर-
 कर देसाई हातीं भाले । हैदरावादकर मोगल आले ॥ मंत्री चिटणी-
 स नरगंदवाले कोकटकर महाराज खटाववाले ॥ कुडकवाल्यांनीं
 खजिने पाठविले । गाँवेकर फरास पुढे गेले ॥ (चाल) जमराडे

सरदार झांवरे शूर अतिरथी । लई धनगर शाणव कुळींचे मराठे
होती ॥ हत्यार जमई जमदाड माहु घेऊन हातीं । विचवा ह्या वांगी
गुरगुज सांग सोंटा बरची फेंकती ॥ सुरसेप दारूचे केप धुंद
लढयेती । फसत बालमपेंच खुबचार मार लई होती । देणें महा
राजांचे परिपूर्ण ॥ भाऊ नाना० ॥ ३ ॥

नाना भाऊनीं विचार केला फौजा पहाव्या म्हणून । स्वारी
निघाली बाहेर पर्वतीच्या दर्शनाकारणें ॥ डंके झाले चहूंकडून
घोडघावर ठेविले जीन । भले भले सरदार चालती, आपआपल्या
मिसलीनें ॥ पेंढार पुढें मार्गें तोफा चालल्या दारूगोळा बार भ-
रून ॥ हत्तीवर सूत्रनाळ उंटावर बाण भरून ॥ बारा हजार उंटावर
बाणांच्या कैच्या मार्गें चाले दवा धरून ॥ करावीन बकमार
आरब सिंध रोहिले गोलचे गोल भरून ॥ करबळवाले एकांडे
पन्नास हजार रद्ददारी करून ॥ बासडीवाले धनगर निवडक बाजू-
वर ठरून (॥ चाल) ॥ पुढें होळकर चालला । शिंदेशाही नाही
गणतीला ॥ साडेसातशे कोतवाल सजविला । त्याला भरगच्ची
झुला ॥ सहा हजार तोफा बार भरला । पायदळ निशाण कडक
पुढें उडाला ॥ चार हजार सोटेवाला । सात हजार बल्लमवाला ।
गोलचा गोल नाईक आला । मार्गें फौज करनाटकवाला । बारा-
भाईचा घोडा मग भरला । बावन पागा वारगीर जमला ॥ माय
मोर्तब आले गणतीला । साठ मानकरी मोरचलवाला ॥ (चाल) ॥
स्वारीचा थाट एकचित्तें झाला बरा । होणार टळेना ब्रह्म्याच्या
अक्षरां ॥ रंगाविले हत्ती पाखरा भरजरी जरा । अंबारी साडेसातशे
मोती झालरा ॥ नाना भाऊनीं करून पोषाग चंदेरी तन्हा । गळे
कंठी पाच शिरपेंच मोत्यांचा तुरा ॥ कपाळीं केशर टिळा चंद्र
दुसरा । हौद्यांत बसून शाहीचा घेत मुजरा ॥ (चाल) ॥ तीस
हजार अवदागिरी बरोबर चाले ढिगारा । संगे झडती चौघडे
शिगें तुतारा ॥ पर्वतीचें दर्शन घेऊन घेत माघारा । फौजेकडे
पाहतो भाऊ फिरून माघारा ॥ नऊ लाख सैन्य एकदिल घोड-
सारा । शहर पुण्यास मुजरा करून । भाऊ नाना० ॥ ४ ॥

वाण वालम जिरिटोप बकतारे चार्लिस हजार गणतीला ।
जामदारखाने फोडून पैसा सान्या सेनेशी वाटिला । कडींतोडे
पोषाग कंट्या दिल्या झाडून फौजेला । शांत केली चित्तवृत्ती मग
'मनसुबा काढिला॥हत्ती लढाविले गिलचे पेशवेयश आले शत्रूला ॥
राघोवादादा म्हणे भाऊशी प्रश्न पाहूं चांगला ॥ नाही ऐकलें पुढें
होणार न टळे कोणाला । दखनची सौभाग्य गळसरी तुटली
त्या समयाला ॥ समस्तांनीं अर्जाविले भाऊ ऐकेना सर्व मंडळीला ।
चाल केली गिलच्यावर उंके वाजवीत चालला ॥ (चाल) ॥
धरिली दिल्लीची वाट । सातपुड्याची झाडी दाट । अजिंठ्याचा
उतरला घाट । बंडावे मोडले वाट । नऊशें कोस मारवाड नीट ।
त्यानें जाऊन घेतली भेट । दिल्ली जमावंदी चट । बादशहानें
आणविला जाट । लखनोरचे नबाब जबघाट । दीड-
लाख फौजेचा थाट । बादशहाने आणविला जाट । सेना
जमली आटोकाट ॥ (चाल) ॥ धारचे पवार जयपूर उदे-
पुर वाला । रातोरत पांचली डांक सरंजामाला ॥ नानाभाऊनीं
जाऊन यमुनेवर डेरा दिला । भिडाविले मोर्चे लढती किल्याला
किल्लेदार बडा रणशूर मार लाविला । बारा हजार तोफा सुरबती
दिली तोफेला । मोर्चे गढती फौज लढती केली हला । घेतला
किल्ला जबरदस्त बादशहा केला । भाऊची खराबी गणीत नाही
जखमेला । भाऊ दिलगिर फार दिला हुकूम तोफेला ॥ दिल्लींत
माईना मुडदा गंज पडला । धिटार्ई करून हल्ला चढविला ॥ दिल्ली
शहर घेतलें सर करून ॥ भाऊ नाना० ॥ ५ ॥

आटोकाट जमले पठाण कुंजपुन्यास साठ हजार । दुहेरी
तोफा लाविल्या पुढें कोसाचा मार ॥ कुंजपुरा येईना
हार्ती भाऊ जाहले मनीं दिलगिर । बोलावुन पेंढारी मग त्यांनीं
काढला विचार ॥ दिल्ली सोडावी डावी उदेपूर वेढावें चहुफेर ।
होळकराशीं केला हुकूम वाण मग सोडी नाकपूरकर । आतां
फराशीस पुढें गल बारनाळा भरगोळ्यांचा मार । पेंढान्यांनीं वेढ

उठविला तोफखान्यासमोर ॥ चाल ॥ जागोजाग छबिने भाऊचे ।
 राऊत पायदळाचे ॥ तट पाडिले किल्ल्याचे । फार सैन्य पडले
 भाऊचे ॥ चढलें निशाण शिंघांचें । पाट वाहती बहु रक्ताचे ॥
 एक लाख मनुष्य दिलेचे घालाळ पडले जखमाचे ॥ वारा हजार
 पेंढार भाल्याचें । लूट मुभा दिल्लीची ॥ चाल ॥ फोडिले तक्त
 दिल्लीचें खजिना काढिला । कुमकेस घेतली फौज कुच मग केला ॥
 आले नाना भाऊ धावत हिंदुस्थानाला । लखनोरचा नवाव रातो-
 रात पळून गेला ॥ लुटले शहर सारें आग्रचावर ढाला दिल्या ।
 राजा रणजांत जाट लाहोरवाला ॥ चवथाई दिली भरतपुरवाला
 मिळाला । लिहून धाडिलें पत्र रुमशामाला ॥ चवदाशे कोस
 घोडा अष्टकेस पाणी पाजला । रातारात डाक गेली गिलचाला ॥
 आले वकील सलाम करून । भाऊ नाना० ॥ ६ ॥

वकील उभे हात जोडून बोलती नाना भाऊकारण । लंब
 धाडली तुम्हां खर्च झाला पैसा देईन ॥ पुण्याप्रती राज्य करावें
 दिल्ली अष्टकेपासून । क्रोध आला भाऊशीं नऊ कोट रुपये द्यावे
 धाडून ॥ चवदाशे कोस आलों पुढें चवदाशें कोस जाईन । इस्तं-
 वूल द्या किल्ला मुलूख रुमशामचा पाहिन ॥ दोन्ही हात बांधून
 शरण यावें तेव्हां परतून जाईन । गिलचा बोले कोणी आशा ठेविली
 आलें मरण ॥ फेर पत्र पाठविलें दातीं धरून यावें तृण ॥ चाल ॥ पत्र
 वाची त्या वेळेशीं । कळविलें अवघ्या फौजेशीं ॥ भाऊ बोले
 तेव्हां नानाशीं । तीस हजार फौज घ्या खाशीं ॥ गांविंदराव
 बुंदेले वनशी । दोन पतके बरोबर खासे ॥ केला रवाना त्या
 दिवशीं । दाणा वैरण आणावयाशीं ॥ ढाला दिल्या आग्रचावर त्या
 दिवशीं । झाला हुकूम खजिना आणावयाशीं ॥ खजिने भरले
 छकड्याशीं । रातारात डाक गिलचाशीं ॥ आली चालून मुक्का-
 माशीं । दहा हजार फौजेशीं ॥ शिरें पाठविलीं भाऊशीं । भाऊ
 म्हणे कोणे एकाशीं । नसे नऊ लाख माझे पाशा ॥ चाल ॥ गिल-
 चाची फौज आली चालून भाऊवर । भाऊ हटेना लढणार तोही

रणशूर ॥ झाला हातघाई दिवस पहिला सोमवार । आरवांनीं
केला गर्दी गोळी अपार ॥ गिलच्याचे पडले मुडदे पळतां वेजार ।
धाडिले पत्र रुमाला गलीम शिरजोर ॥ बडा खंदा ब्राह्मण नऊ
लक्ष फौज रणशूर । पानपतावर छावण्या खंदकावाहेर । आम्ही
तरी ना येऊं हातीं घेतले शिर । धाडा सडी फौज खाशी करून
तय्यार ॥ चार दस्ते घोडा पाठवा एक दिलसारे । धाडा खर्ची
खजिना भरून ॥ भाऊ नाना० ॥ ७ ॥

बादशहानें पत्र वाचतां झाले मनिं दिलगीर । आऊक्ष दोरी
तुटली आम्हाजर कोपला ईश्वर ॥ इस्तंबुल मागता किल्ला चव-
थाई घावी कोठवर । मरून खरे होऊं परंतु ना जाऊं त्याचे हार ॥
सांडणीम्हार फेकिला कंधार पंजाब पंचीन बहादर । वजीर बोलावून
विडे दिले गिलचांस केलीं वख्त्रे ॥ फत्ते करा तलवार वक्षिसा देईन
मुलुख महामूरागादीचे नांव राखा सध्यां देईन पैसा मुवलक फार ॥
चाल ॥ घोडा चार दस्ते बोलाविला । दिला पोषाग पिवळा शेला ॥
दुराण्या राऊत बोलाविला । बादशहाने शिरीं हात ठेविला ॥ भले
भले शिपाई अघाडिला । शहरावाहेर डेरा दिला ॥ सहा हजार
तोफ वार भरला । पुढें चालतां कडक उसळला ॥ हिरवें निशाण
हिरव्या ढाला । फौजचा ढग जसा वळला ॥ त्या दिवशीं मुकाम
केला । बोलविले अस्तरीला ॥ आम्ही जातो रणघरला । आतां
आले रांडपण तुजला ॥ चाल ॥ तोडून गरसळीं फोडून हातची
कांकण । झाली निरवानिरवी शिरीं वाशिग बांधुन ॥ पैजेचे विडे
उचलिले यश घेऊन । चार दस्त पडतील त्या दिवशीं रुम
सोडीन ॥ बादशहास बोलती कधीं ना येऊ परतून । शंभर
कोट रुपये खर्ची देईन धाडून ॥ अथवा जाईन मरून ॥ भाऊ
नाना० ॥ ८ ॥

अकराजणांची कुंपीण अकराशेचें एक पलटण ॥ अकरा पलट-
णाचा एक कंपू अकरा कंपूचे एक दस्तन ॥ अशीं दोन दस्त
ठेविलीं रुमाच्या गादाला राखण । चारदस्त सरेंजाम नदी समजी

आले उतरून ॥ पिवळे करून पोषाक नवरे तळ हातांत शिर
 घेऊन । धाडिले वकील गिलचानीं मसुदे बोलाया कारणें ॥ नाहीं
 ठरले बोलणें भाऊसाहेबाशीं गर्व दाखण । वकील आले माघारे
 वृत्तांत कळविला जाऊन ॥ चाल ॥ गिलच्यानी कावा केला । तीन
 कोस सोडून भाऊला ॥ भंवता वेढा घातला । रस्ता चालू देइना
 झाला ॥ वाणी उदमी बंद केला । गौळी माळी तो राहिला ॥ तेली
 तांबोळी हलवायाला । कोणी जाऊं देइना त्याला ॥ असा तीन
 महीने दम धरिला । पुढें धारण आली फौजेला ॥ अद्याव दाणे
 रुपयाला खरा खोटा घ्या दाखला ॥ तेल तूप मीठ मिरचीचा तोटा
 पडला । नीर देही अंतकाळ झाला ॥ चाल ॥ नाना भाऊ बसून
 डेच्यात करती विचार । अन्न दृष्टी पडता झाले खोबरे ॥ पाण्याची
 किमत नऊ रुपयास झाले शेर । निर्म अन्न निर्मी शाडू भक्षिती
 लोक सारे ॥ पोटाचे महदुःख सोसेना तिळभर । पोटाविण ओ-
 दून काचा वांधी कंबर ॥ म्हणे भांग तमाखु अफीम राहिली दूर ।
 भाऊशी बोलती मिलुन अवघे लष्कर ॥ नेऊन घाला गिलचांवर
 झालो निष्ठुर । हत्ती घोडे मरती ढाणावर ॥ कां घेतां रांडपण घरीं
 बसून । भाऊ नाना० ॥ ९ ॥

गिलच्यानीं हुकमत करून भाऊ वेढिला बहुत युक्तिनें । जठ-
 राग्नि चेतला खवळला व्याघ्र पंचानन ॥ झांगड नांबत वाजती
 दणादण भरे वाजे संगीन । उंके झाले पताकाच्या घोड्या-
 वरतीं ठेविलें जीन ॥ फौजा झाल्या तयार निष्ठुर कर वळाच्या
 मैदाना । चोर डाक एक ही होती गिलचांची नाहीं कळलें संधान ।
 गिलचा झाला घाबरा आगि वेढा उडविला जलदिनें ॥ दोनी दळे
 झालीं तयार त्यावेळे करतां नारायण ॥ अदितवारीं लढाई नेमली
 दस्ते आले जलदिनें । भाऊस वातमी कळली जरिपटका गेला
 चालून ॥ (चाल) ॥ गिलच्यानीं रणखांब पूजीला । भाऊंशीं
 वर्तमान कळला । काय पहातां गळीम सांपडला । एकदांच हरहर
 केला ॥ रोहिले आघाडी जे जाला कडाविन सुचनाला ॥ ऐशी

हजार होळकर भाला । शिचांना मार खूप दिला ॥ बाण सुटती-
 तीरकमानीला । अरब हपशी तो रोहिला ॥ गोसावी धुंदकत चा-
 लला ॥ कवलानें घोडा चमकाविला ॥ बाराभाईच्या मंडपावर
 ढाला ॥ फौजेचा बंद मग तुडला ॥ भाऊसाहेव अंबारीत दुला ।
 दादू महातानें हत्ती पुढें नेला । आंदु जडियले हत्तीला ॥ तीरक-
 मान हत्ती धरला ॥ पांडव दळीं विभीषण आला ॥ का पहातां वीर
 खवळिला ॥ दिली सखती तोफिला ॥ नऊ हजार गोळा उडाला ॥
 ॥ (चाल) ॥ तासे मकें ते तंवर किती वाजती । कर्णे कितीएक
 रणवहिरी कर्कती ॥ गिलव्यांच्या तोफा कुलपी गोळे गर्जती ॥ धृ
 कोट बाण जशी ढगांत बीज चमकती । दणादण मेरू मंडळ
 धरणी कांपती ॥ बारा हजार पालखी भाऊची झाली रितीतीन लाख
 घोडा गर्द जरीपटक्याचा हत्ती ॥ पेशीहजार होळकर गर्दी नाही
 दिसती ॥ पायदळावे गोळे जागोजाग पडले किती । सोकला
 कंठ मग पाणी पाणी वोलती ॥ जखमांची नाही गणती कबंध
 नाचती । स्वर्गाचे देव पाहती वर्णिते अमरावती ॥ गगनीं झाकले
 सूर्य चंद्र भिऊन ॥ भाऊ नाना० ॥ १० ॥

गगनीं झाकल सूर्यचंद्र मग पडला अंधकार । गलिमानें पुर-
 विली पाठ भाउ हटेना तो रणशूर । सोनपतावर लढाई भाऊ
 अंबारीत कमान तीर ॥ बाणे बंदुकिचे फेर झडती तोफेचे गोळे
 पडे जसे गार ॥ गोळ्यासरसा भाऊ उडाला दादू महात चकाचूर ॥
 वापलेक ओळखेना धरणीमाय जागा देईना अल्प जर । नानासाहे-
 वाशा डांक आली ते गेले हामी सादर । झाले घोड्यावर स्वार
 वाईस कळिले धरला पदर ॥ वोलें गोपिकावाई पुण्याचे राज्य
 कोण करणार । भाऊसाहेव गेले आम्ही तरी काय राहुन करणार ।
 ब्राह्मणो राज्य पेशवाई बुडाली असें नाही होणार ॥ ॥
 (चाल) पैजेचा बिडा उचलिला । सारी शाही पाहती नानाला ॥
 भाला कटार सूर्य दावला । दोन लाख घोडा बरोबरीला ॥ रणा-
 मधें जाउन शिरला । झाली चकमक एकच हल्ला ॥ चाळीस

हजार जिरेटोपवाला । नानापाशी कत्तळ झाला ॥ होळकराने
 फितवा केला ॥ हे ठाऊक नाही नानाला वैज्यांनीं वैर साधिला ।
 मग जखमा चढल्या नानाला ॥ जसा भीष्म कर्ण युद्धाला ॥ मुरद
 पाईना धरणीला । अरब हपशीपत्रे रोहिला । तो घारीवाणी उडा-
 ला ॥ घोड्याहून खाली आला । लढण्याचा हेत नाही पुरला ॥
 नाना पडला धर मग सुटला । गिलच्याने मार खप केला ॥
 (चाल) ॥ खंदकांत माईना लोक उंट घोडे सारे । गिलच्यांचा
 एक दस्त यश रणशूर ॥ नऊ लाखांतले सातशे उरले सारे ।
 तोफा बंदुका पडल्या सुने दिसती डेरे ॥ मोहरा पुतळ्या रुपयांचे
 जागोजाग पडले ढिगारे ॥ पडलेल्या फौजेचे मार्गे कोण घेणार ॥
 हत्ती उंट मोकळे घोड्यांचे खिलार । कोणी लूट घेईना पळता जीव
 बेजार ॥ बेले दाही दिशावर पळून ॥ भाऊ नाना० ॥ ११ ॥

शके सोळाशे पासष्ट फाल्गून वद्य षष्ठी आदितवार । नऊ रात्र
 नऊ दिवस लढाई मग फिरले माघारे ॥ सातशांनीं धरली वाट
 पुण्याची निर्मान्य लष्कर । बेदड घालती छापे वाट चालेना तिळ-
 भर ॥ पुढे विकट वारी कैसा तारील परमेश्वर । असे सांडाव हेत
 आले अटक अतरून नऊ कोसावर ॥ (चाल) ॥ तिथून अवघे
 फुटले पुण्याचे रस्ते भुलले । फारदिसा भुलीमध्ये गुंगले ॥ नऊ
 खंड फिरतां चकले । अन्नाविण वाळून सुकले ॥ भक्षिती झाडांचे
 पाले । गोसावी किती एक झाले ॥ तंबू हातीं घेतले । किती रामे-
 श्वराकडे झुकले ॥ काशांचे रस्ते धरले । या रितीने सैन्य
 खपले ॥ दैवांचे पुण्याशी आले । लाखोटे सदरेवर पडले ॥ दुःखाचे
 सागर फुटले । ॥ (चाल) ॥ लाखोटे वाचिता
 झाले अवघे घावरे । नानाभाऊ बुडाले पुण्यास आली खबर ॥
 नानाभाऊ बुडाले परंतु लौकिक दुनियावर नवलाख वांगडी फुटली
 असला हाहाकार ॥ दक्षिण बुडाला सती पडल्या महामूर । श्रीमं-
 ताच्या तक्तापाशी भलेभले मनसुबीदार ॥ रथापिलि गादीवर माघ

वराव नेणार । सोन्याची जळली भट्टी उरले खापर ॥ शाहु शत्र-
पतिचे देणे सांब आवतार । गातो सगनभाऊ ठिकाणा शाहुनगर।।
गातो फत्तेजगं पवाडा करून । भाऊताना. ॥ १२ ॥

खडकीची लढाई

दक्षिणच्या पेशवार्शी घाला कर्धि नव्हता आला । गंगाधर शास्त्र्यावरून राज्याचा नाश झाला ॥ धृ० ॥ गंगाधरशास्त्री मारले पंढरपुरांत । चोरवातमी गेली इंग्रजांच्या घरांत । तेथुनि रचिला कलंकी ऐका आश्चर्याची मात । ज्यंबकजी डेंगळे हवालॉ करून झाले शांत । दोन दिशी वाद मिटला ठेविले टाप्यांत । पुढे व्हायाचे पळून गेले सहाव्या महिन्यांत । इंग्रजांच्या पहाण्यातुन असा कोण गेला ॥ १ ॥

कोट किल्ले दिले ओलिला त्रिबकजीसाठीं । एक महिन्याचा वायदा मसलत केली उफराटी । वसई सुभा दिला रं देवा आड-केली ताटीं । कसा तरी जिव वांचो पडल्या दुष्टांच्या गांठी । चावासाहेब गेले पंढरिला विठ्ठलाच्या भेटी । उजवे फुल घावे आम्हां माहुलिच्या कांठी । गोविंदराव काळ्यानं मनसुवा पहा कैसा केला ॥ २ ॥

बापुगोखले मुळींच ऐका बेटावर गेले । बेट जाळून निघुनशानें खडकीवर आले । दोघांचे मोर्चे भिडले आकाश कडकडले । बापुगोखले जाऊनशानें तोफेवर पडले । टोपीवाल्याची फरडी झाली लढाईवान पडला । लहान थोर जन रणभूमीशीं युद्धास आला । दोहो सैन्यांचा बहुतसा चेदा तो झाला ॥ ३ ॥

दोन पलटणी येऊन पुण्यावर गारपिरीं भरल्या । युक्ति युक्तिनें उठवून लावितां खडकीर ठरल्या । आश्विन महिना एकादशी तल-वारी झडल्या । तेराव्या दिसचा समाचार ऐकुन घ्या दाखला । सत्राशें एकुणचाळीस ईश्वरी नामसंवत्सराला ॥ ४ ॥

लाख फौजेचा जमाव झाला श्रीमंतांपाशीं । रणभूमीवर येऊन पडल्या तोफांच्या राशी । अलिप्तनसाहेब स्मितसाहेब आले रागाशीं । सिंधुराच्या टंकडीवर दिल्या तोफांच्या राशी । अलिप्त-एन् साहेबाचा हुकूम तो लई करडा झाला ॥ ५ ॥

करनल साहेब होते पलटणीत । आले धाऊन खडकीच्या मैदानांत । लढाई करून बहुत केली मात रंजुक झडत । पांचेचा हिरा दडेना वाटोवाटी चंद्र गगनांत । बापु गोखल्या सकळ सुरवर स्तविती रणांत । तीन लाख फौज पळून गेली बापु गोखला गाहिला रणांत । युद्ध केलें त्यानें युद्ध केलें बहुत । वावासाहेब विश्वास देऊन माहुलीस गेला । बापु गोखला लढता सवाप्रहर दिवस आला ॥ ६ ॥

दळणासरसे किडे रगडले रडती नरनारी । लेकराला माय विसरली कसा ईश्वर तारी । आधीं गेले ते पार पडले पुण्याच्या पारीं । पुण्यावरती चढले झेंडे केली वारासारी । जो येतो तो लढतो हातामधीं भाला घेऊनी । सगनभाऊ म्हणे ऐशी ईश्वराची करणी । विविहून म्हणे चंद्रसूर्याशीं कलंक लागला ॥ ७ ॥

प्रतापसिंह महाराजावर पोवाडा

मुळापासून चाल झाली कुठे दिसेना अंतर । बाळासाहेब हुशार
करकट्टे लढणेवाले फार ॥ इंग्रजांनी घेतला मुलुख चालून आले
दक्षणेवर । कोलापुरवाल्याशीं जिंकिले लढण्यास टिकेना कोणी
फार । शहरामध्ये द्रव्य फिरविले राज्य घेतले हातावर । सारे
शहर फिरून आला डेरा दिला पवय नाक्यावर । साहेबलोकांनीं
देउनी ताजीमा पहिली खुर्ची केली मोहरे । मनामधि कांहीं भीति
आणु नये आपला चालला एकच विचार । चौदा पेट्याचे राज्य
करावे आह्लास आनंद फार ॥ १ ॥

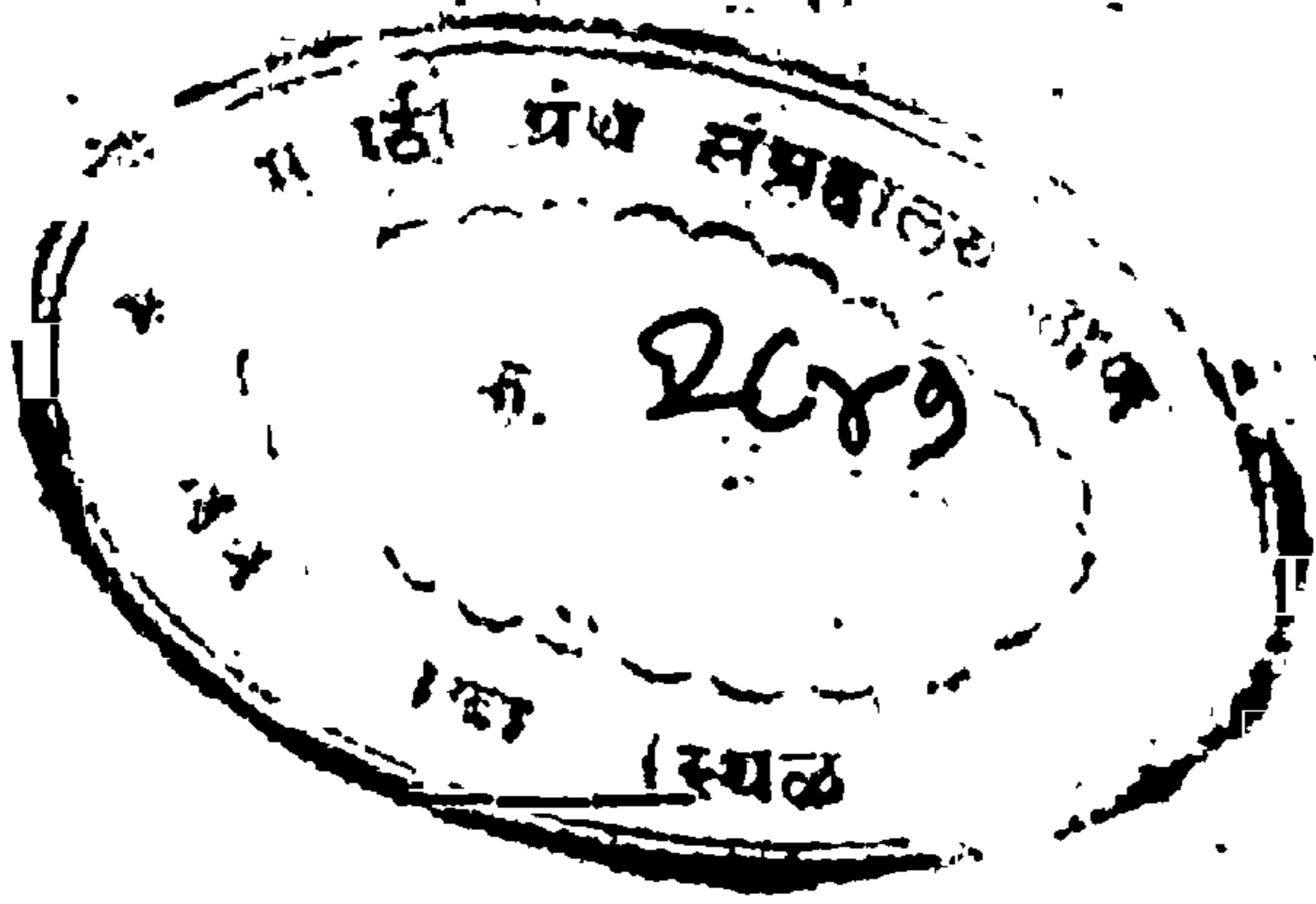
बुवासाहेब बाळासाहेब मारून टाकावे जलदिने फार । आपासा-
हेब मागून बोलता झाला भाऊबंद कसे मी मारूं ॥ आपल्या हातांने
ध्यावा प्राण मारा सांगतो किल्यावर । इंग्रजांनी तयार तोफा आण-
ल्या पवय नाक्यावर जलदिने हा वार भरून हल्ला उठविला कि-
ल्यावर । शहरामधि झाली चलविचल बुवासाहेवास दहशत
पडली फार ॥ २ ॥

बाळासाहेवास आला क्रोध लढाईची करून तयारी । सारे लष्कर
शिवंदिशीं जलदी उठवी फार ॥ बुवासाहेवास कळली बातमी हात
जोडून बाळासाहेब मोहरे । आग लागो द्या लढण्याला इंग्रज येईना
हार ॥ सातारकिल्ला प्रताप खूपे जिंकिला इंग्रजांनी कैद केले ।
बाळासाहेब बुवासाहेवास जलदिने निवावर नेले । अंबारीत बंधु
वैसले झाली लाविल्या हत्तीला । इंग्रजांनीं जिंकून सातारा आपला
अंमल बसविला । बाळासाहेवास वनवास ईश्वरान दिला । अवघे
मानकरी येति भेटिला असा राजा नाहि होणार सातान्याला ॥ ३ ॥

निवावरती डेरा दिला बारा दिवस वनवास कंठिला । पुन्हा
तेथुन निघून चालले पुण्यक्षेत्र काशिला ॥ ऐन जंगलामधि राजा
जन्मला जंगली राजा नाम पावला । सगन भाऊ गर्जे सभेमध्ये
याने पवाडा केला । मोठ्या मोठ्याची कीर्त करितो अशी चाल

(१०१)

होइना कोणाला । बुवासाहेब षाळासाहेब यानो घास्ती थालून
न्यर्थ प्राण सोडली । अवघ्या राज्याची हीच गती पुकार झाला
सर्वाना । अवघे राज्य करीना लढाई खंडणी देती बहादुर इंग्रजाला
॥ ४ ॥

7888-0002841

REFBK-0002841

बाळा-बहिरूकृत
लावण्या व पोवाडे
छापत आहेत

आणि

सगनभाऊचा दुसरा भागही लौकरच
प्रसिद्ध होईल.

सारस्वतप्रसारक मंडळीचीं पुस्तकें

काव्यतुषार—(अधिकारी व तिवारी)	४८
वेणुनाद—(कवितेचें पुस्तक)	४४
प्रेमयोग नाटक—(सोनाळकर)	१
सोनाळकरांची समग्र कविता	१४८
मनोरंजक गोष्ठी पुस्तक-पहिले	१
ल्लभे यांची कविता	१
वेणुसुधा व वनसुधा	४८
वेदाळकरांच्या गोष्ठी (छापत आहे)	१
राजा शिवाजी (कै. कुंटे)	१
सुनीतावलि (अधिकारी)	४८

सारस्वतप्रसारक मंडळी,

७७० सदाशिव, पुणे शहर.

आमचे मुंबईचे एजंटः—

तुकाराम पुंडलीक शेठ्ये,

माधव बाग मुंबई